

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ Η «ΕΠΤΑΝΗΣΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑ» (1800-1807)

1. ΒΙΟΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ¹

10 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1776

Γεννιέται ο Ιωάννης Καποδίστριας² στην Κέρκυρα. Πατέρας του είναι ο Αντώνιος – Μαρία Καποδίστριας³ και μητέρα του η Διαμαντίνα Γονέμη.⁴ Η οικογένεια Καποδίστρια «μενηνάστευσεν εκεί εξ Ίστριας, της αρχαίας Ιουστινουπόλεως, κατά το 14^ο αιώνα, συνεπεία πολιτικού διωγμού, και διέπρεψε και εν τη νέα πατρίδι».⁵

1781

¹ Γενικά για τη Βιοχρονογραφία του Ιωάννη Καποδίστρια ιδέ περισσότερα Ι. Καποδίστριας, *Κείμενα*, Αθήνα 1976, σελ. 79- 91 και Ελένη Κούκου, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία 1803-1822 Α΄ Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης*, Αθήνα 1986 (στο εξής: *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία*).

² Ο Γεώργιος Ρούσσοσ αναφέρει ότι η οικογένεια Καποδίστρια καταγόταν από την πόλη Κάπο ντ΄ Ίστρια της Δαλματίας (η οποία κατοικούνταν, από αιώνες, από τη σλαβική ράτσα των Σλοβένων και από Αυστριακούς). Το αρχικό όνομα της οικογένειας ήταν Βιττόρι. Οι καθολικοί Βιττόρι μετανάστευσαν το 14^ο αιώνα στην Κέρκυρα. Στη συνέχεια η οικογένεια μετονομάστηκε σε Καποδίστρια, υποδηλώνοντας ασφαλώς τον τόπο καταγωγής της. Απέβαλε επίσης και το καθολικό θρήσκευμα της και «προσελθούσα εις το ορθόδοξο δόγμα, εξελληνίσθη ακραιφνώς, συν τω χρόνω». Ο τίτλος του κόμητος απενεμήθη το 1689 από τον Δούκα του Πεδεμοντίου Κάρλο Εμμανουέλε, για προσφερθείσες υπηρεσίες, στον προπάππο του Κυβερνήτη, Αντώνιο Μαρία Κάπο ντ΄ Ίστρια, ο οποίος αναμιγνυόταν ενεργά στην τοπική πολιτική. Τον τίτλο αναγνώρισε κατόπιν και η Ενετική Δημοκρατία, έπειτα και η Ιόνιος Πολιτεία. Ιδέ περισσότερα Γ. Ρούσσοσ, *Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1966*, τ. Α΄, Αθήνα, σελ. 54.

³ Η Ντορέτα Πέππα αναφέρει ότι ο Αντώνιος- Μαρία Καποδίστριας «μετείχε των κοινών στην Κέρκυρα και έχαιρε μεγάλης εκτίμησης στη νησί. Κατά την ιστορική μαρτυρία, ήταν ένας άνθρωπος σταθερός, σοβαρός, αυστηρός και προβλεπτικός, ο οποίος ενέπνευσε στους γιους του το αίσθημα του σκοπού, ενώ τους διαπαιδαγώγησε με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνουν ανεξάρτητοι και να αποκτήσουν αυτοσεβασμό». Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, Αθήνα 2002, σελ. 30.

⁴ Η Αδαμαντίνη Γονέμη ήταν κόρη του κόμη Χριστοδούλου Γονέμη και προερχόταν από μια επιφανή οικογένεια της Κύπρου, τους Γονέμη οι οποίοι καθ΄ όσον διαρκούσε η βενετική κυριαρχία στο νησί «μετέσχον εις το πλευρόν των Βενετών όλων των αγώνων κατά των τουρκικών επιδρομών». Γι΄ αυτό και η Βενετική Δημοκρατία έδωσε και σ΄αυτούς τον τίτλο του κόμη, από το 1606. Όταν η Κύπρος κατακτήθηκε από τους Τούρκους η οικογένεια Γονέμη μετανάστευσε στην επίσης βενετοκρατούμενη Κρήτη. Όταν πάλι, μετά εκατό χρόνια, η Κρήτη κατακτήθηκε από τους Τούρκους οι Γονέμη έφυγαν και από εκεί. Ακολουθώντας τα βενετικά στρατεύματα έφθασαν στην Κέρκυρα όπου εγκαταστάθηκαν πια μονίμως, το 1699. Εξακολουθούσαν φυσικά να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στη Βενετική Δημοκρατία, η οποία της εδώρησε, το 1777, μέγα τιμάριον «εκ δημοσίων γαιών» στη θέση Βρίνα της περιοχής Βουθρωτού της Ηπείρου. Ιδέ περισσότερα Γεώργιος Ρούσσοσ, *Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού Έθνους 1826-1966*, τ. Α΄, όπ. παρ., σελ. 54.

⁵ Α. Δεσποτόπουλου, *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, όπ. παρ., σελ. 4.

Ο Καποδίστριας αρχίζει να μαθαίνει τα πρώτα του γράμματα. Στο σχολείο του μοναστηριού της Αγίας Ιουστίνας, σχολείο των αρχοντικών οικογενειών, θα πάρει αργότερα μαθήματα Ιταλικής Φιλολογίας, Ιστορίας, Θρησκευτικών και Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας.

1788

Ο νεαρός Καποδίστριας κατηχείται στην Ορθόδοξη Πίστη από το μοναχό Συμεών στο Μοναστήρι της Πλατυτέρας.

1792

Ενώ έκανε ιππασία έξω από το Μοναστήρι της Πλατυτέρας έπεσε και παρασύρθηκε από το άλογο. Η διάσωσή του αποδίδεται σε θαύμα. Το έντονο θρησκευτικό συναίσθημα του Καποδίστρια ενδυναμώνεται περισσότερο μετά το ατύχημά του. Σώζεται ακόμα στο Μοναστήρι η αναπαράσταση λαϊκού ζωγράφου που αναπαριστά τη σκηνή του ατυχήματος.

1794

Κατόπιν της συστηματοποίησεως της σπουδής της Ιταλικής και της Γαλλικής Γλώσσας, πηγαίνει στη **Βενετία και διδάσκεται Λατινικά.**

1795

Εγγράφεται στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, όπου σπουδάζει Ιατρική και παρακολουθεί μαθήματα Νομικής, Αρχαίας Ελληνικής και Λατινικής Φιλοσοφίας και Φιλολογίας.

10 Ιουνίου **1797**

Ο Καποδίστριας ανακηρύσσεται διδάκτορας στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας. Αμέσως μετά γυρίζει στην Κέρκυρα.

1798

Ο Καποδίστριας, μαζί με την οικογένειά του, διαφεύγει στην κερκυραϊκή ύπαιθρο όπου αγωνίζεται στο πλευρό των Ρωσοτούρκων εναντίον των Δημοκρατικών Γάλλων.

12 Απριλίου **1799**

Ο Καποδίστριας διορίζεται διευθυντής του οθωμανικού νοσοκομείου Κέρκυρας.

9 Μαΐου-27 Αυγούστου **1801**

Ο Καποδίστριας ως απεσταλμένος της Επτανησιακής Πολιτείας, οργανώνει τη διοίκηση της Κεφαλονιάς σύμφωνα με το σύνταγμα του 1800.

1. Εικόνησμα με τους Αγίους Τιμόθεο και Μαύρα στους οποίους αποδόθηκε η σωτηρία του Καποδίστρια.

4 Ιουνίου **1802**

Ο Καποδίστριας ιδρύει την ιατρική εταιρεία Κερκύρας που υπήρξε και ο πρώτος ιατρικός σύλλογος.

4-21 Οκτωβρίου

Δεύτερη αποστολή του Καποδίστρια στην Κεφαλονιά και ειρήνευση του νησιού.

Απρίλιος **1803**

Ο Καποδίστριας διορίζεται Γραμματέας της Επικρατείας.

15 Μαρτίου **1804**

Ο τσάρος της Ρωσίας Αλέξανδρος Α΄ απονέμει στον Καποδίστρια, που είχε γίνει εν τω μεταξύ Γραμματέας για τις Εξωτερικές υποθέσεις και τη Ναυτιλία της Επτανήσου Πολιτείας, το βαθμό του *Κολλεγιακού Συμβούλου*.

2 Ιουνίου **1807**

Ο Καποδίστριας διορίζεται από τη Γερουσία της *Επτανήσου Πολιτείας Έκτακτος Επίτροπος και Συντονιστής Αμύνης και Στρατιωτικών Επιχειρήσεων* στη Λευκάδα εναντίον του Αλή Πασά. Οργανώνει την άμυνα του νησιού και αποκαθιστά σχέσεις με τους αρματωλούς και κλέφτες.

1808

Ο Καποδίστριας, κατόπιν της συνθήκης του *Τιλσίτ* με την οποία τα νησιά του Ιονίου παραχωρούνται στη Γαλλία, φεύγει για την Πετρούπολη έπειτα από πρόσκληση του Ρώσου Υπουργού Εξωτερικών.

28 Ιανουαρίου **1809**

Ο Καποδίστριας φθάνει στην Πετρούπολη.

2 Μαΐου **1809**

Ο Καποδίστριας τοποθετείται στο ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών.

Οκτώβριος **1811**

Ο Καποδίστριας στέλνεται, κατόπιν αιτήσεώς του, στη Βιέννη ως ακόλουθος της ρωσικής πρεσβείας.

1 Ιουνίου **1812**

Ο Καποδίστριας αναλαμβάνει τη διεύθυνση του διπλωματικού γραφείου της ρωσικής στρατιάς του Δουνάβεως. Από τη θέση αυτή παρέχει τα πρώτα δείγματα της διπλωματικής του ιδιοφυΐας. Οι εκθέσεις του προσελκύουν το ενδιαφέρον του Τσάρου Αλεξάνδρου Α΄.

12 Νοεμβρίου

Ο Καποδίστριας προβιβάζεται σε ενεργό κρατικό σύμβουλο.

16 Νοεμβρίου 1813

Κατόπιν της αποστολής του Καποδίστρια στην Ελβετία και της επιτυχίας της συνδιαλλαγής των αντιμαχόμενων μερίδων, συντάσει το Σύνταγμα του ομόσπονδου κράτους της Ελβετίας.

Οκτώβριος 1814

Ο Καποδίστριας συμμετέχει ως μέλος της ρωσικής αντιπροσωπείας στο ομώνυμο συνέδριο. Δίνει εκεί τις πρώτες διπλωματικές μάχες με τον αυστριακό υπουργό Εξωτερικών Μέτερνιχ, ο οποίος θα εξελιχθεί αργότερα στο φανατικότερο αντίπαλό του.

11 Σεπτεμβρίου 1815

Κατόπιν των διπλωματικών επιτυχιών του Καποδίστρια, ο Αλέξανδρος Α΄ τον ονομάζει Γραμματέα του κράτους για τις εξωτερικές υποθέσεις (Υπουργός Εξωτερικών).

5 Νοεμβρίου 1815

Υπογράφεται στο Παρίσι συνθήκη μεταξύ των νικητών του Ναπολέοντος με την οποία ιδρύεται το Ενωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων και η Αγγλία αναγνωρίζεται ως «Προστάτρια δύναμις». Η συνθήκη αυτή αποτέλεσε προσωπική διπλωματική νίκη του Καποδίστρια, ο οποίος κατόρθωσε να επιτύχει τη λιγότερο κακή λύση για τα Επτάνησα.

31 Ιανουαρίου 1816

Ο Καποδίστριας προβιβάζεται σε μυστικό σύμβουλο (3ος βαθμός στη ρωσική ιεραρχία).

10 Μαρτίου – 18 Μαΐου 1819

Ο Καποδίστριας επισκέπτεται την Κέρκυρα για να δει τον πατέρα του. Συναντιέται εκεί με τον Κολοκοτρώνη και άλλους Έλληνες οπλαρχηγούς. Διαπιστώνει παραβιάσεις της συνθήκης των Παρισίων από τον Αρμοστή Μαίτλαντ, τις οποίες και καταγγέλλει στις κυβερνήσεις Γαλλίας και Αγγλίας κατά το ταξίδι της επιστροφής του στην Πετρούπολη, περνώντας από το Παρίσι και το Λονδίνο.

Μάρτιος 1821

Εκδηλώνεται η Επανάσταση στην Ελλάδα. Ο Καποδίστριας προσπαθεί να πείσει τον Τσάρο να εκδηλωθεί υπέρ των χριστιανών της Ανατολής, οι οποίοι υφίστανται τα πάνδεινα από τους Τούρκους, αλλά ο Αλέξανδρος, πιστός στην Ιερή Συμμαχία, αντιδρά αρνητικά.

19 Αυγούστου 1822

Ο Καποδίστριας, απογοητευμένος από τη στάση του Τσάρου σχετικά με το ελληνικό ζήτημα, παραιτείται από Γραμματέας του Κράτους και αναχωρεί από την Πετρούπολη. Τέλη Δεκεμβρίου εγκαθίσταται στην Γενεύη όπου ιδιωτεύει και αναπτύσσει πολύπλευρη δραστηριότητα για την ενίσχυση των αγωνιζομένων Ελλήνων.

1826

Ο Καποδίστριας υποβάλλει στο διάδοχο του Αλεξάνδρου, Τσάρο Νικόλαο, Α΄ μακρό υπόμνημα στο οποίο εκθέτει τη σταδιοδρομία του και ζητεί να γίνει οριστικά δεκτή η παραίτησή του από την υπηρεσία της Ρωσίας.

14 Απριλίου **1827**

Ο Καποδίστριας εκλέγεται Κυβερνήτης της Ελλάδος για επτά χρόνια. Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου ταξιδεύει στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ζητώντας βοήθεια για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος.

18 Ιανουαρίου **1828**

Ο Καποδίστριας φθάνει στο Ναύπλιο, εγκαθίσταται στην Αίγινα και επιδίδεται με αφάνταστη εργατικότητα και αυτοθυσία στην προσπάθεια ανορθώσεως της ερειπωμένης Ελλάδος.

23 Ιουλίου **1829**

Αρχίζει τις εργασίες της η Δ΄ Συνέλευση. Υιοθετεί όλα τα μέτρα που είχε λάβει ο Καποδίστριας και τον εξουσιοδοτεί να συνεχίσει σύμφωνα με τα ψηφίσματα που εξέδωσε η συνέλευση.

1830

Αρχίζουν οι αντιδράσεις εναντίον του Καποδίστρια.

1831

Η αντίδραση εντείνεται. Η Μάνη επαναστατεί και εκδηλώνεται ανταρσία του Μιαούλη, ο οποίος φθάνει μέχρι πυρπολήσεως του καλύτερου ελληνικού πολεμικού, της φρεγάτας «Ελλάς».

9 Οκτωβρίου **1831**

Ο Καποδίστριας πέφτει νεκρός κάτω από τα δολοφονικά πλήγματα των αντιπάλων του μπροστά στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο.

1.1. Ο μαθητής ...ο έφηβος...ο φοιτητής Καποδίστριας

Ο Ιωάννης ήταν το έκτο κατά σειρά παιδί της οικογένειας Καποδίστρια και μαζί με τα άλλα οκτώ αδέρφια του μεγάλωσε σ' ένα καθαρά πατριαρχικό περιβάλλον, με έντονα θρησκευτική αγωγή και από τους δυο γονείς του. Τα πρώτα γράμματα τα διδάχθηκε από τους δασκάλους του τόπου του. Την έντονη θρησκευτική του κλίση για μελέτη της ορθόδοξης πίστης θα καλλιεργήσει βαθύτερα ο μοναχός Συμεών στη μονή Πλατυτέρας, όπου συχνάζε ο Καποδίστριας. Ο πιστός φίλος των νεανικών του χρόνων, Δημ. Αρλιώτης, περιγράφει τον νεαρό Καποδίστρια ως εξαιρετικά ευγενικό και λεπτό,

προικισμένο με σπάνια ψυχικά και σωματικά χαρίσματα, με χαρακτήρα σοβαρό και ανδροπρεπή, ευαίσθητο και συμπαραστάτη στον κάθε ανθρώπινο πόνο, παρά τη νεαρή ηλικία του.⁶

Το 1794, έχοντας συμπληρώσει όση παιδεία μπορούσε να του προσφέρει η Κέρκυρα, έφυγε για τη Βενετία όπου έμεινε ένα χρόνο περίπου, προκειμένου να τελειοποιήσει τα λατινικά του. Κατόπιν σπούδασε στο περίφημο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας. Ο Καποδίστριας βασικά **σπούδαζε ιατρική** και παρακολουθούσε σαν ακροατής, παραδόσεις των καθηγητών στον κλάδο των *leggisti*, της νομικής επιστήμης, έχοντας πάντα μια **ιδιαίτερη έφεση προς τις φιλολογικές και φιλοσοφικές επιστήμες**. «Τότε, όσοι από τους σπουδαστές είχαν τις ικανότητες, μπορούσαν να συντομεύσουν τις σπουδές τους. Είχαν τη δυνατότητα να παρουσιαστούν σε ειδική εξεταστική επιτροπή από οκτώ καθηγητές, στο *collegio veneto*, μετά από δυο χρόνια φοίτηση, και να πάρουν το διδακτορικό τους δίπλωμα, αν αποδεικνύονταν από την εξέταση ότι είχαν συμπληρώσει τον κύκλο των σπουδών τους. Λίγοι έκαναν χρήση αυτής της δυνατότητας. Ανάμεσα στους λίγους ήταν και ο Καποδίστριας. Μετά από επιτυχείς εξετάσεις πήρε το δίπλωμά του, **το διδακτορικό (dottorato)**, στις 10 Ιουνίου 1797».⁷

Οι συμφοιτητές του στην Πάντοβα τον περιέβαλαν με ξεχωριστή εκτίμηση και σεβασμό και οι καθηγητές του, ο Caldani, ο Comparetti, ο Stratico, ο Angelus della Denica και άλλοι, όχι απλώς τον αγαπούσαν σαν άριστο μαθητή, αλλά και τον συναναστρέφονταν σαν φίλο και **διατήρησαν μαζί του τη φιλία** και όταν τέλειωσε τις σπουδές του.⁸

Κατά τη διάρκεια των σπουδών του Καποδίστρια, η Ιταλία ζούσε το κλίμα των επαναστατικών ιδεών της γαλλικής επανάστασης και του **Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού**. Η νεολαία, του καιρού εκείνου, περιφρονούσε ότι παλιό και μαζί την επιστήμη της Αρχαιότητας και θεωρούσε ως μόνο αξιόλογο το παρόν και το μέλλον της και επαινούσε την ανεμελιά, τις τρέλες, αλλά και την αλαζονεία, τις ακρότητες της νιότης με λίγα λόγια.⁹ Οι καινούριες αυτές ιδέες συνεπήραν ασφαλώς και τον Καποδίστρια στη δίνη τους. Αλλά, όπως σχολιάζει και ο Α. Δεσποτόπουλος, ο Ιωάννης Καποδίστριας, μέσα από τη ζωηρή ατμόσφαιρα του Πανεπιστημίου της Πάδοβας και της φοιτητικής ζωής, δέχθηκε από τον ισχυρό άνεμο της Γαλλικής Επανάστασης, τα οποία κράτησε ως το τέλος της ζωής

⁶ Ελένη Κούκου, *Ιωάννης Καποδίστριας ο Άνθρωπος – ο Διπλωμάτης 1800-1828*, Αθήνα 2000, σελ. 13 (στο εξής: *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*).

⁷ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 14.

⁸ Όπ. παρ.

⁹ Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, όπ. παρ., σελ. 30.

του, «**ότι προσηρμόζετο εις την ηθικήν και διανοητικήν φύσιν αυτού**, τον ανθρωπιστικόν παλμόν αυτής και το μήνυμα της αμετακλήτου μεταβολής του παλαιού καθεστώτος».¹⁰ Η θεμελιωμένη πάνω σε πνευματικές αξίες προσωπικότητα του Καποδίστρια έμεινε, κατά τη διάρκεια των σπουδών του, **πιστή στις επιταγές του Πνεύματος**, ακλόνητος στις αρχές του, όπως τονίζουν όλοι οι σύγχρονοι και νεώτεροι βιογράφοι του. Ο Α. Στούρτζας, στη βιογραφία του Καποδίστρια γράφει ότι όταν ο Καποδίστριας σπούδαζε στην Πάδοβα «**έμεινε πνευματόφρων εξ εμφύτου ορμής. Και η μεν σχολή του Παταυίου προεδογματίζεν, αυτός δε ησθάνετο εαυτόν και αθελήτως ελκόμενον και αενάως προσαναγόμενον προς τας υψηλάς επιθεάσεις του Πλάτωνος και του Πυθαγόρου, ως μόνον εκείνο το στοιχείον δυναμένης της ψυχής του να αναπνήη**».¹¹

Ο Καποδίστριας αν και είχε ανατραφεί μέσα σε αυστηρά αριστοκρατικό περιβάλλον, ο ίδιος από τη φύση του, φαίνεται ότι έκλινε προς τις δημοκρατικές κοινωνικές αντιλήψεις, που ενισχύθηκαν και ξεκαθαρίστηκαν καλύτερα στα χρόνια των σπουδών του στην Πάδοβα. «*Γνωρίζετε άλλωστε ότι το πρόσωπον του δημοκράτου δύναμαι να υποδυθώ ευκολώτερον, διότι είναι το ιδικόν μου πρόσωπον*», θα γράψει αργότερα ο ίδιος στη Ρωξάνδρα Στούρτζα.¹²

1.2. Επιστροφή του Ιωάννη Καποδίστρια στην Κέρκυρα

Το 1797, σε ηλικία 21 ετών, ο Καποδίστριας αφού περάτωσε τις σπουδές του στην ιατρική, στο πανεπιστήμιο της Πάδοβας, παρακολουθώντας ταυτόχρονα μαθήματα νομικής, φιλοσοφίας και φιλολογίας, επιστρέφει στην πατρίδα του την Κέρκυρα και αρχίζει να ασκεί το ιατρικό του έργο με την ειδικότητα του χειρουργού.¹³ «Οι πάσχοντες πτωχοί τον εκάλουν παρήγορον ιατρόν, ευεργέτην, πατέρα. Τοιαύτην απέκτησε φήμην, διότι ήρξατο αμέσως να επιδαψιλεύει της πεφωτισμένης αυτού διανοίας τους θησαυρούς επί των πασχόντων, μετά μεγίστης αυταπαρνήσεως και ενθέρμου ζήλου. **Οξυδέρκεια** περί την διάγνωσιν των ασθενειών, η **αρίστη συμπεριφορά** και υπομονή, μεθ' ων προς τους εν γένει πάσχοντας προσεφέρετο, αμέσως ανύψωσαν αυτόν εις την περιωπήν του εμβριθούς επιστήμονος και του εξόχου φιλανθρώπου»¹⁴. «Διεκρίθη δια την προθυμίαν του, όπως παρέχη φιλανθρωπικάς υπηρεσίας αφιλοκερδώς εις τους άλλους, και εις τον χαρακτήρα του ευγενούς κόμητος

¹⁰ Α. Δεσποτόπουλος, *Ο Κυβερνήτης*, όπ. παρ., σελ. 4.

¹¹ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 14.

¹² Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 15.

¹³ Όπ. παρ.

¹⁴ Σπ. Δε Βιάζη, «Ο Ιωάννης Καποδίστριας ως ιατρός και συγγραφέας», *Περιοδικό Ίρις*, Αθήνα 1 Νοεμβρίου 1898.

διεγνώσθη ότι το ιδανικόν της εκπληρώσεως ενός υψηλοτέρου καθήκοντος είχε παραγκωνίσει τελείως κάθε ίχνος ατομικού συμφέροντος». ¹⁵ Στις 23 Μαΐου 1802 «τη αόκνω επιμελεία και τω πατρίω ζήλω του Καποδίστρια» γίνονται **τα εγκαίνια του Εθνικού Ιατρικού Συλλόγου** στην Κέρκυρα, του οποίου ορίζεται Γραμματέας ο Καποδίστριας. Σκοπός του Συλλόγου αυτού ήταν η φροντίδα της υγείας των κατοίκων της Επτανήσου και ο επιστημονικός καταρτισμός των μελών. ¹⁶

Η έμφυτη και δυνατή του κλίση όμως προς τη φιλοσοφία και τη φιλολογία τον οδήγησαν, παράλληλα με την άσκηση της ιατρικής, σε έντονη επιστημονική φιλολογική δράση. Ο Καποδίστριας ανήκει στα ιδρυτικά και κατόπιν ενεργά μέλη της **«Εταιρείας των Φίλων»** που ιδρύθηκε και αυτή το 1802. Τα μέλη της Εταιρείας των Φίλων συγκεντρώνονταν τρεις φορές την εβδομάδα διάβαζαν και συζητούσαν φιλολογικά έργα, πεζά ή έμμετρα, δικά τους ή ξένα, οργάνωναν θεατρικές παραστάσεις με θεατρικά έργα και άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις για τη μόρφωση του λαού. «Η γλυκιά και **τίμια φυσιογνωμία** του, τα μεγάλα καστανά ήρεμα μάτια του, όπου αντιφέγγιζαν καθαρά η εφυΐα, η καλοσύνη, η ταπεινοσύνη, το πλατύ και ελαφρά ρυτιδωμένο μέτωπό του, που φανέρωνε το ύψος και το βάθος της σκέψεως, το χλωμό χρώμα του προσώπου του, δείγμα μιας ευαίσθητης και μελαγχολικής ψυχής, το κανονικό του στόμα, όπου άνθιζε συχνά ένα υπεργήινο χαμόγελο, όλος αυτός ο **σπάνιος συνδυασμός φυσικών προτερημάτων, ενωμένος με όλες τις ηθικές και ψυχικές αρετές...τον έκαναν άξιο τιμής, του σεβασμού και της αγάπης όλων»**, ¹⁷ γράφει ο Δ. Αρλιώτης.

Στην επόμενη ενότητα αφού δοθούν αρχικά κάποιες συμπληρωματικές πληροφορίες της γενικής καταστάσεως που επικρατούσε στον Επτανησιακό χώρο, θα επιχειρήσουμε, με βάση τη συνολικότερη θεώρηση βέβαια των πραγμάτων, να εντοπίσουμε και να σχολιάσουμε την πολιτική δράση και το πολιτικό έργο του Καποδίστρια, που σημειώνεται στην ελεύθερη Επτάνησο Πολιτεία (1800 -1807).

¹⁵ Δ. Γατοπούλου, *Ιωάννης Καποδίστριας, ο Πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδος*, όπ. παρ., σελ. 12 κ.ε.

¹⁶ Ελένη Κούκου, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ. παρ., τ. Α', σελ. 1.

¹⁷ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 16.

2. Η ΠΟΛΙΤΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ

Η Λιτανεία του Αγίου Σπυρίδωνα Κέρκυρα

Την περίοδο που ο κυρίως ελληνικός χώρος ήταν δουλωμένος στους Τούρκους, τα Ιόνια νησιά¹⁸ βρισκόταν στην κατοχή της Βενετίας. Το πολίτευμα με το οποίο διοικήθηκαν τα νησιά του Ιονίου, κατά την περίοδο της βενετοκρατίας, ήταν μικρογραφία εκείνου που ίσχυε και στη Βενετία. Ήταν δηλαδή αριστοκρατικό ή ολιγαρχικό. Σε όλα τα νησιά, με ορισμένες διαφοροποιήσεις, υπήρχαν μονάχα δύο βασικές κοινωνικές τάξεις: οι αριστοκράτες-φεουδάρχες και ο λαός το «σκυλολόγιον», όπως το αποκαλούσαν.¹⁹ Μονάχα όσοι ανήκαν στην τάξη των ευγενών αναγνωρίζονταν ως πολίτες του τόπου τους και μονάχα εκείνοι ασκούσαν πολιτικά δικαιώματα και μπορούσαν να διοριστούν στα ανώτατα αξιώματα και τις δημόσιες υπηρεσίες. Τα ονόματά τους ήταν καταγραμμένα σε ιδιαίτερο βιβλίο, τη «χρυσή

¹⁸ Τα Ιόνια νησιά Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Λευκάδα, Ιθάκη, Παξοί και Κύθηρα μαζί με άλλα μικρότερα νησιά είναι γνωστά μετά περίπου από το 1800 ως Επτάνησα. Τα νησιά αυτά συνειδητοποίησαν μια μορφή γεωγραφικής ενότητας, η οποία υπήρξε αποτέλεσμα της διαδοχικής συγκυρίας διαδοχικών δυτικών ευρωπαϊκών κυριαρχιών στο χώρο αυτό (1207-1863 περίπου). Στην ενότητα αυτή των νησιών του Ιονίου ήταν προσαρτημένες οι στρατηγικής σημασίας τέσσερις περιοχές της ενδοχώρας: η Πάργα, η Πρέβεζα, Το Βουθρωτό και η Βόνιτσα. Όλες αυτές οι πόλεις βρισκόταν στις ελληνικές ακτές απέναντι από τα Ιόνια νησιά. Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 46.

¹⁹ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, Αθήνα 2001, σελ. 19.

βίβλο» (*libro d' oro*).²⁰ Σ' αυτό οι ευγενείς έπρεπε να εγγράφουν έγκαιρα τα παιδιά τους, για να εξασφαλίσουν τον τίτλο της ευγενείας. Ο λαός, οι ποπολάρτοι, υποδιαιρούνταν σε δύο τάξεις: Στη «μεσαία»²¹ τάξη και στην «τρίτη» τάξη. Η τρίτη τάξη ήταν υποδιαιρεμένη σ' εκείνους που κατοικούσαν στην πόλη και στους χωρικούς. Το κλειστό σώμα²² που αποτελούσαν οι ευγενείς και κυρίως της Κέρκυρας και της Ζακύνθου προκάλεσε στα νησιά αυτά την εχθρότητα της συντριπτικής πλειοψηφίας των άλλων κατοίκων εναντίον της τάξης των ευγενών και οι συνέπειες αυτής της κατάστασης φάνηκαν λίγο αργότερα,²³ στην προσπάθεια της αυτοδιοικήσεως τους.

Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα η αριστοκρατική βενετική πολιτεία κάτω από την πίεση των νέων ιδεολογικών και πολιτικοστρατιωτικών συνθηκών, που δημιουργήθηκαν με τη γαλλική επανάσταση, προχωρούσε σε κατάλυση. Ο νικητής Ναπολέον δήλωνε πως η βενετική αριστοκρατία ήταν ξεπερασμένη και έπρεπε να αντικατασταθεί με δημοκρατικότερα πολιτικά σχήματα.

Το βέβαιο όμως είναι, χωρίς να αποκλείονται και άλλες βλέψεις, ότι ο Ναπολέοντας, τότε μελετούσε σοβαρά την κατάκτηση της Ελλάδας και προσέδιδε μεγάλη σημασία για το σκοπό αυτό στην κατάληψη των Ιονίων Νήσων. Στις 26 Μαΐου 1797 έγραφε ο Ναπολέοντας προς τον στρατηγό Γκεντιλί που είχε εντολή να καταλάβει τα Επτάνησα: «Αν οι κάτοικοι των μερών θέλουν ανεξαρτησία, κολάκευσε την επιθυμία τους και να μην παραλείψεις στις προκηρύξεις σου να μιλάς για Ελλάδα, Αθήνα και Σπάρτη».²⁴ Η

²⁰ Στη «χρυσή βίβλο» ήταν καταχωρισμένο και το όνομα του Ιωάννη Καποδίστρια, ως γόνου αριστοκρατικής οικογένειας. Τώρα γιατί, παρότι ήταν δεύτερος γιος του Αντώνιο-Μαρία Καποδίστρια, πήρε αυτός τον τίτλο του κόμη, πιθανόν να οφείλεται στη μεγάλη του εξέλιξη στον πολιτικό στίβο. Ιδέ περισσότερα Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, όπ. παρ., σελ. 30.

²¹ Για να μπορέσει κάποιος από τη μεσαία τάξη να γίνει «υποψήφιος πολίτης», έπρεπε να είναι κάτοχος των λεγομένων τριών προσόντων της ευγένειας (*tre gradi di civiltà*) και να περιμένει να δημιουργηθεί κάποιο κενό στην τάξη των ευγενών. Έπρεπε δηλαδή ν' αποδείξει: α) Ότι ούτε ο ίδιος, ούτε ο πατέρας του, ούτε ο παππούς του άσκησαν ποτέ κάποια τέχνη ή κάποιο επάγγελμα, εκτός από του χρυσοχόου, του «φαρμακοπώλου» και του πωποπώλου», του πωλητή μικρών και ποικίλων πραγμάτων, του μικρέμπορου, του ψιλικατζή. Τα επαγγέλματα αυτά επιτρεπόταν να τα ασκούν και οι εκπεσμένοι οικονομικά ευγενείς. β) Ότι και ο ίδιος και ο πατέρας του και ο παππούς του γεννήθηκαν από νόμιμο γάμο και ότι τουλάχιστον ο ένας απ' αυτούς είχε συνάψει γάμο με ευγενή γυναίκα. γ) έπρεπε να αποδείξει ότι ούτε αυτός, ούτε ο πατέρας του κατοίκησαν ποτέ στην εξοχή ή σε χωριό, αλλά διέμεναν πάντοτε στην πόλη σε ιδιόκτητο σπίτι. Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 21.

²² Για να σχηματιστεί καλύτερη ιδέα για το πνεύμα που επικρατούσε στο εντελώς κλειστό κύκλωμα του σώματος των ευγενών της Κέρκυρας αναφέρουμε ένα σχετικό ψήφισμα του Συμβουλίου (1653): «Αναγκασμένοι να συνδράμουμε τη Βενετία οικονομικά στις πολεμικές της δαπάνες, αποφασίσαμε να εκποιήσουμε μέρος από την ποθεινότερη και πολυτιμότερη ιδιοκτησία μας, δηλαδή του δικαιώματος του πολίτη, το οποίο με τόσες θυσίες περιφρουρήσαμε μέχρι τώρα εναντίον οποιουδήποτε διανοήθηκε να μας το αφαρπάσει». Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 24.

²³ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 22.

²⁴ Κ. Σαθάς, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, τ. 4^{ος}, όπ. παρ., σελ. 106.

πολιτική αυτή του Ναπολέοντα είχε ως αποτέλεσμα να αναζωπυρωθούν, απατηλά βέβαια, οι ελπίδες των Ελλήνων. Η **Εφημερίς της Βιέννης**, στις 12 Ιουνίου 1797, πληροφορούσε τους αναγνώστες της σχετικά με το μέλλον των βενετοκρατούμενων Ιόνιων νησιών ότι: «*Τούτες τες ημέρες εδιδόθη λόγος, το να αποκριθήσαν οι εγκατοικοι εις τους Κορφούς, οι ορθόδοξοι, ότι αυτοί δεν στέργουν πλέον υπό την διοίκησιν αλλογενών εθνών, αλλά θέλουν να συστήσουν αυτοί μίαν δημοκρατίαν γραίκαν (ελληνικήν), καθώς δηλαδή εις τους χρυσούς αιώνας της Ελλάδος και εις τον καιρόν των περιφήμων προγόνων των. Εις τοιαύτην την Ελληνικήν Δημοκρατίαν να εμπεριέχονται και όλα τα νησιά. Οποίαν απόκρισιν έλαβον παρά του Μποναπάρτε περί τούτου, δεν είναι ακόμη γνωστόν*».²⁵

Η κατάσταση των πραγμάτων τελικά άρχισε να αποκαλύπτεται με τη συνθήκη του Κάμπο Φόρμιο (18 Οκτωβρίου 1797), όταν τα Ιόνια νησιά περιήλθαν στην πλήρη κυριότητα της Γαλλίας. Η γαλλική κατοχή των νησιών κράτησε δυο χρόνια. Ο αρχικός ενθουσιασμός των κατοίκων για τον ερχομό των Γάλλων σύντομα μετριάστηκε. Τα αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα και η βαριά φορολογία που είχαν επιβάλει οι Γάλλοι έκαναν τους κατοίκους ν' αρχίσουν να δυσανασχετούν. Κυρίως όμως, όπως αναφέρει η Ελένη Κούκου, η περιφρονητική στάση των Γάλλων απέναντι στη θρησκεία, στις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα των Ελλήνων και η ληστρική συμπεριφορά των στρατιωτών προκάλεσαν έντονο αντιγαλλικό ρεύμα. Την κίνηση του αντιγαλλισμού καλλιεργούσαν βέβαια και οι ευγενείς²⁶ που είχαν χάσει τα προνόμιά τους.

Παρά όμως τις αντιδράσεις και τα λάθη των Γάλλων υπήρξαν και αξιόλογα θετικά στοιχεία κατά την παραμονή των Γάλλων στα νησιά. Η κοινωνική αφύπνιση των αστών και η απαρχή για την οργάνωση της εκπαίδευσως ήταν τα πιο θετικά στοιχεία, αναγνωρισμένα και από τον Καποδίστρια, παρ' όλο που δε συμπαθούσε το Ναπολέοντα. Σε έκθεσή του Καποδίστρια προς τον Άγγλο υπουργό εξωτερικών Κάστερηγ, αργότερα το 1815, ανέφερε ότι οι ευγενείς οικογένειες των Ιονίων άρχισαν επιτέλους να μιλούν την εθνική γλώσσα του λαού, οι διοικητικές πράξεις και **τα επίσημα έγγραφα γράφονταν στην ελληνική** και τα πατριωτικά αισθήματα των κατοίκων καλλιεργήθηκαν.²⁷

2.1. Η «Επτάνησος Πολιτεία» (1800 – 1807)

²⁵ Λ. Βρανούσης, «Ιδεολογικές Ζυμώσεις και Συγκρούσεις», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., τ. ΙΑ', σελ. 447.

²⁶ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 50.

²⁷ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 51.

Τα επεκτατικά σχέδια του Ναπολέοντα όμως διακόπηκαν από τη ρωσοτουρκική συμμαχία (Ιούλιος του 1798). Επιστρατεύθηκε μάλιστα και το πατριαρχείο το οποίο «συνεκστρατεύει κατά των *αθέων Γάλλων* και των οπαδών της *γαλλικής λύμης*. Για τους θεματοφύλακες της Ορθοδοξίας: Η ομόδοξη Ρωσία βρισκόταν στο πλευρό της».²⁸ Με την κατοχή των νησιών του Ιονίου από τα ρωσοτουρκικά στρατεύματα σηματοδοτείται η απαρχή της πολιτικής ανεξαρτησίας αυτού του Ελληνικού τμήματος. Ο **ανταγωνισμός** των δύο μεγάλων και συμμάχων δυνάμεων (Ρωσίας – Τουρκίας) και τα αντικρουόμενα συμφέροντά τους **οδήγησαν στη δημιουργία του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους** στα νεώτερα χρόνια. Στις 21 Μαρτίου 1800 η Ρωσία και η Τουρκία υπέγραψαν τη **σύμβαση της Κωνσταντινουπόλεως**, στην οποία προσχώρησε και η Μεγάλη Βρετανία.²⁹ Σύμφωνα με αυτή το νησιωτικό αυτό κράτος θα ονομαζόταν **«Πολιτεία των Επτά Ενωμένων Νησιών»** και θα το κυβερνούσαν οι πρόκριτοι και οι επιφανείς του τόπου.³⁰ Από τις δύο σύμμαχες δυνάμεις η Τουρκία είχε το δικαίωμα της επικυριαρχίας και η Ρωσία το δικαίωμα της εγγύησης της ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας του νεοσύστατου κράτους.³¹ Η αναγνώριση αυτή των νησιών σε ημιανεξάρτητο κράτος απείχε βέβαια πολύ από τις προσδοκίες του λαού τους. Ο Γ. Δαφνής γράφει ότι «η σύμβαση αυτή έχει ξεχωριστή σημασία, επειδή δύο ξένες δυνάμεις, **όχι γιατί αναγνωρίζουν το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως**, αλλά γιατί θέλουν **να κτυπήσουν την επανάσταση**, θεμελιώνουν στο δίκαιο της κατακτήσεως τη νομιμότητα, για την ίδρυση ενός καινούριου κράτους».³²

Οι αντιπρόσωποι της επτανησιακής γερουσίας που στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη για να συμμετέχουν στη διευθέτηση του θέματος των Ιονίων νήσων, μη έχοντας και πολλές επιλογές και βλέποντάς το όλο θέμα σαν ένα σκαλοπάτι πριν την πλήρη αποκατάσταση της ελευθερίας, δέχθηκαν τις αποφάσεις των συμμάχων αν και ορατό ήταν ότι αυτές εξυπηρετούσαν τα αμοιβαία συμφέροντα των δύο Αυλών. Στην επιλογή του θέματος, καθορισμού της σημαίας της νέας Πολιτείας, φαινόταν καθαρά και η διάθεση να συνδεθεί το νέο κράτος με την παλαιά αριστοκρατική παράδοση. «Σε φόντο κυανόχρωμο εικονιζόταν το φτερωτό λιοντάρι του Αγ. Μάρκου, που κρατούσε με το ανασηκωμένο μπροστινό δεξί πόδι κλειστό ευαγγέλιο μαζί με επτά βέλη, δεμένα με

²⁸ Λ. Βρανούσης, «Ιδεολογικές Ζυμώσεις και Συγκρούσεις», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', όπ. παρ., σελ. 437.

²⁹ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', Αθήνα 1975, σελ.393.

³⁰ Όπ. παρ.

³¹ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 76.

³² Γ. Δαφνής, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας – Η Γένεση του Ελληνικού Κράτους*, Αθήνα 1976, σελ.126.

ταινία η οποία έφερε τη χρονολογία 1800, και που συμβόλιζαν τα επτά ενωμένα νησιά.³³ Δεν επικράτησαν προτάσεις νεωτεριστικές, όπως η παράσταση του αναγεννωμένου Φοίνικος».³⁴

Η 1^η Νοεμβρίου 1800 ορίστηκε ως η ημέρα της επίσημης αναγνώρισης του νέου κράτους της Επτανήσου Πολιτείας στην Κωνσταντινούπολη. Οι δύο απεσταλμένοι Αντώνιος Καποδίστριας και Δεσύλλας-Σιγούρος, έφιπποι και με λαμπρή πομπή έφθασαν στο παλάτι του μεγάλου Βεζίρη, όπου με όλη την ανατολίτικη εθιμοτυπία τους παρέδωσε τη σημαία του νέου κράτους και σε πολυτελέστατη θήκη το σύνταγμα και το «δίπλωμα» της Πύλης. Στη συνέχεια όλη η πομπή κατευθύνθηκε στο Πατριαρχείο όπου ο **Πατριάρχης ευλόγησε τη σημαία** του πρώτου ελληνικού κράτους. Στη συνέχεια η πομπή κατευθύνθηκε στο λιμάνι και επιβιβάστηκε σε πολυτελείς βάρκες. Όλα τα πλοία που ήταν αγκυροβολημένα στον Κεράτιο κόλπο, διαφόρων εθνικοτήτων χαιρέτησαν με κανονιοβολισμούς την σημαία της Επτανήσου Πολιτείας. Οι εκδηλώσεις συνεχίστηκαν ώσπου έφτασαν οι απεσταλμένοι στον τόπο διαμονής τους.³⁵ Το νέο κράτος αναγνωρίστηκε αμέσως επίσημα από την Αγγλία και τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Οι αντιπρόσωποι της Ιονίου Γερουσίας στην Κωνσταντινούπολη επέστρεψαν στην Κέρκυρα με την ιδιότητα του «Αυτοκρατορικού Επιτρόπου» δηλαδή του αντιπροσώπου της Πύλης στα Ιόνια Νησιά, έχοντας αποστολή να φροντίσουν για την εφαρμογή του συντάγματος. Ενεργό συμμετοχή στη σύνταξη του «**Βυζαντινού Συντάγματος**», όπως ονομάστηκε το σύνταγμα του 1800, πιθανότατα επειδή είχε συνταχθεί στην Κωνσταντινούπολη, είχε ο **κόμης Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας**.³⁶

2.1.1. Η προσπάθεια διακυβέρνησης της Επτανήσου Πολιτείας και οι προστάτιδες δυνάμεις

Στην Επτανήσου Πολιτεία αποκαλύφθηκε και δοκιμάστηκε, όπως έχουμε προαναφέρει, η διοικητική και διπλωματική ικανότητα του νεαρού Ιωάννη Καποδίστρια,³⁷ γιαυτό θα αναφερθούμε κάπως αναλυτικότερα στην προσπάθεια διακυβερνήσεως της Επτανήσου Πολιτείας με σκοπό μέσα από τη λειτουργία της να εντοπίσουμε και να σχολιάσουμε

³³ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 394.

³⁴ Όπ. παρ.

³⁵ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 88.

³⁶ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 394.

³⁷ Απ. Βακαλόπουλος, «Επαναστατικές Κινήσεις και Ζυμώσεις», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', Αθήνα 1975, σελ. 403.

τη συμμετοχική του δράση στα κοινά του τόπου του. Ακόμη πιστεύουμε ότι η διεξοδική αυτή αναφορά θα μας οδηγήσει σε ασφαλέστερα συμπεράσματα και σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική την οποία ακολούθησε ο Καποδίστριας και θα μας απασχολήσει παρακάτω.

Στο έργο που είχε αναλάβει να επιτελέσει ο Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας, την εφαρμογή δηλαδή του Βυζαντινού Συντάγματος (1800) στην Επτάνησο Πολιτεία, **αντικαταστάθηκε, δικαιωματικά, από το γιο του Ιωάννη**, που ασκούσε ως τότε το έργο του γιατρού στην Κέρκυρα και ήταν μόλις 25 χρονών. Η εφαρμογή του Βυζαντινού Συντάγματος λογικό ήταν, μετά το ιδεολογικό και κατοχικό πέρασμα των Γάλλων από τα νησιά, ότι θα συναντούσε τρομερές αντιδράσεις. Όλη εξάλλου η δόμησή του αποτελούσε επιστροφή σε μορφές καθαρού αριστοκρατικού πολιτεύματος.

Το πρώτο από τα νησιά που επισκέφθηκαν οι αυτοκρατορικοί επίτροποι Νικόλαος Σιγούρος και Ιωάννης Καποδίστριας ήταν η **Κεφαλλονιά**, όπου η κατάσταση εξακολουθούσε να είναι έκρυθμη εξαιτίας των πολιτικών, κοινωνικών και τοπικιστικών προηγούμενων αντιθέσεων. Τελικά η όλη υπόθεση έληξε με την προσωπική επέμβαση του Ιωάννη Καποδίστρια.³⁸ Τέτοιου είδους **αποστολές ρυθμιστικού ρόλου θα ανατεθούν και άλλες φορές στον Καποδίστρια κατά τη διάρκεια της πολιτικής του σταδιοδρομίας** και τις οποίες θα συναντήσουμε σταδιακά, τόσο στην Επτάνησο Πολιτεία όσο και αργότερα. Ο νεαρός Καποδίστριας, όπως σχολιάζει η Ελένη Κούκου, από τα πρώτα του βήματα αντιμετώπισε τις αντιδράσεις των κομματικών παραγόντων, σπούδασε τα ανθρώπινα πάθη, γνώρισε από κοντά τα ταπεινά ελατήρια των ανθρώπινων πράξεων, πήρε την πρώτη γεύση **της τέχνης «του κυβερνάν»**, μιας τέχνης δύσκολης και επικίνδυνης. Ο Καποδίστριας δεν πίστευε ότι το κείμενο του νέου συντάγματος ανταποκρίνονταν στις προσδοκίες και τις ανάγκες του λαού των Επτανήσων. Σίγουρα έπρεπε να ακολουθήσουν αγώνες για τη βελτίωσή του. Ωστόσο αυτή τη στιγμή αποτελούσε γεγονός τετελεσμένο και κανένας δεν μπορούσε να αρνηθεί ότι ήταν ένα κάποιο πρώτο βήμα.³⁹

³⁸ Η ειρήνευση όμως του νησιού ήταν πολύ δύσκολη. Στις απανωτές εξεγέρσεις που εκδηλώνονταν « Η κυβέρνηση με πρόταση του Ιωάννη Καποδίστρια αποφάσισε να στείλει στο Ληξούρι στρατό και να δικαστούν οι δυο υπόδικοι. Το δικαστήριο τους κήρυξε ενόχους για φόνο, τους καταδίκασε σε θάνατο και αποφάσισε να τουφεκιστούν στο Ληξούρι δημόσια. Έπειτα από μερικές συγκρούσεις με το στρατό οι στασιαστές, που ήδη είχαν αρχίσει να προβαίνουν σε εμπρησμούς και διαρπαγές κατοικιών, αναγκάστηκαν να αποσυρθούν και η τάξη αποκαταστάθηκε (7/19 Ιουλίου 1801)». Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 395.

³⁹ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 95-96.

Αλλά και στην Κέρκυρα η κατάσταση δεν εξελισσόταν ομαλά. Η παρουσία των ξένων στρατευμάτων και ιδιαίτερα η προκλητική συμπεριφορά των Τούρκων προς τους κατοίκους δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα.⁴⁰ Για την ομαλοποίηση της γενικής αναταραχής του ντόπιου πληθυσμού,⁴¹ που ακολούθησε την αποχώρηση των ρωσοτουρκικών στρατευμάτων, ο Πρόεδρος της Ιονίου Γερουσίας, Σπυρίδων Θεοτόκης, συνέστησε Έκτακτη Επιτροπή Δημοσίας Ασφαλείας και κάλεσε τους χωρικούς και τους αστούς να εκλέξουν τους δικούς τους αντιπροσώπους. Με τη συγκρότηση σε σώμα της λαϊκής αντιπροσωπείας, η επονομαζόμενη Έντιμη Αντιπροσωπεία της πόλεως, των κωμοπόλεων και των χωριών της Κέρκυρας, **επιτεύχθηκε η ενότητα του λαού** με την κατάργηση των προνομίων της μειονότητας, την αμφισβήτηση της ταξικής διακρίσεως και την αναγνώριση της ισότητας όλων των πολιτών, όπως σχετικά σχολιάζει ο Ν. Μοσχονάς.⁴²

Οι νέες ιδέες των δημοκρατικών ελευθεριών που είχαν διαδοθεί ευρύτατα κατά το σύντομο πέρασμα των Γάλλων από τα Επτάνησα είχαν λειτουργήσει ευεργετικά κυρίως στο θέμα της διεκδίκησης των πολιτικών δικαιωμάτων από όλες τις κοινωνικές τάξεις. Στην παρούσα όμως κατάσταση αγνοήθηκε η κραταιά τάξη των ευγενών και αυτό είχε και τα επακόλουθά του.

Η κατάσταση άρχισε να οξύνεται μόλις η «έντιμος αντιπροσωπεία» κήρυξε άκυρο το «Βυζαντινό σύνταγμα» και σε σύντομο χρονικό διάστημα, αγνοώντας τους συμμάχους, συνέταξε και ψήφισε δικό της σύνταγμα. Η άποψη του προέδρου της Γερουσίας Θεοτόκη, ο οποίος αν και συμφωνούσε για τη μεταρρύθμιση του συντάγματος, πίστευε όμως ότι τούτο δεν μπορούσε να τεθεί σε εφαρμογή πριν εγκριθεί από τους συμμάχους, δεν εισακούστηκε. Πράγματι **η εφαρμογή του νέου αυτού συντάγματος** προσέκρουσε στην αντίδραση των συμμάχων δυνάμεων, που δεν άργησαν να επέμβουν.

Αρχικά εμφανίστηκε η Πύλη που ακύρωσε το νέο σύνταγμα και ζήτησε από το Θεοτόκη να επαναφέρει το προηγούμενο καθεστώς.⁴³ Φυσικά, μέσα στο γενικότερο επαναστατικό κλίμα που επικρατούσε, την εφαρμογή εκ νέου του «Βυζαντινού

⁴⁰ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 396.

⁴¹ «Για να αντιμετωπίσουν την εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση οι ευγενείς αποφάσισαν να δώσουν στον πρόεδρο της Γερουσίας Σπυρίδωνα Θεοτόκη δικτατορικές εξουσίες». Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 396.

⁴² Όπ. παρ.

⁴³ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 396-397.

Συντάγματος»,⁴⁴ δεν αναμενόταν να ακολουθήσει η απαιτούμενη πολιτική σύνεση και ούτε έγινε. Τα αποτελέσματα, για μια ακόμα φορά, ήταν οι κοινωνικές αναστατώσεις στα νησιά του Ιονίου, συνοδευόμενες μάλιστα και από αιματηρές διαμάχες ανάμεσα στις διάφορες τάξεις και τελικά η έλευση των συμμάχων ως «σωτήρες» στα νησιά.

Οι σύμμαχοι για την **καταστολή των γενικών αναταραχών** που ακολούθησαν αποφάσισαν να σταλεί στα Ιόνια Νησιά ένας πληρεξούσιος του τσάρου με δυνάμεις ρωσικού στρατού για να διευθυτήσει τις υποθέσεις της Πολιτείας και να αποκαταστήσει τη νομιμότητα. Προσωρινά την κατάσταση θα ρύθμιζε αγγλική δύναμη που βρισκόταν στην περιοχή. Στις αρχές Μαρτίου του 1802, μάλιστα, βρετανικό πολεμικό αποβίβασε στην Κέρκυρα στρατιωτική δύναμη.

Τα γεγονότα βέβαια αυτά στο σύνολό τους, που έγιναν γνωστά με τα δημοσιεύματα των εφημερίδων στα ευρωπαϊκά κράτη, ανησύχησαν τους λόγιους και τους άλλους Έλληνες που έμεναν στο εξωτερικό, οι οποίοι έβλεπαν το νεοσύστατο κράτος της Επτανήσου Πολιτείας σαν απαρχή για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Ο Κοραΐς στα Προλεγόμενα της μετάφρασης έργου του Βεκκαρία **«περί αμαρτημάτων και ποινών»** που την είχε αφιερώσει **«τη νεοσυστάτω των επτά νήσων πολιτεία δια τας χρηστάς ελπίδας»** έγραφε: *« Όχι, φίλοι ομογενείς, νησιώται του ιονικού πελάγους, σεις δεν θέλετε δώσει παραδείγματα τοιαύτης αγριότητας και θηριωδίας. Σεις θέλετε μιμηθή όχι την διχόνοϊαν εκείνην, ήτις έθηκε τας δημοκρατίας της Ελλάδος υπό το ζυγόν των μακεδόνων και των ρωμαίων, αλλά την αδελφότητα και αγάπην, την σύμπνοιαν και την ομόνοιαν, ήτις έκαμεν τους ολιγαρίθμους Έλληνας να θριαμβεύσωσι κατά των αναρίθμων στρατευμάτων της Περσίας. Από σας κρέμεται η σωτηρία ή η παντελής απελπισία της Ελλάδος όλης. Με την ομόνοιαν θέλετε δείξει εις όλα τα έθνη ότι έχετε όλοι αληθώς ελληνικάς ευγενείς ψυχάς. Η διχόνοια θέλει αποδείξει ότι η συνήθεια των αλλοτρίων δεσμών σας έκαμεν αναξίους της ελευθερίας»*.⁴⁵

Αξίζει νομίζουμε ίσως μια βαθύτερη προσέγγιση στα πράγματα έστω και αν ριψοκινδυνεύσουμε να αποδειχθούμε ανακόλουθοι. Τα στρατηγικής σημασίας Επτάνησα κατείχαν αξιοζήλευτη θέση στην περιοχή της Μεσογείου και άπτονταν άμεσα σε αντικρουόμενα συμφέροντα των συμμάχων. Τα συμφέροντα αυτά των ξένων, επέτρεψαν την ίδρυση της «προστατευόμενης» ελεύθερης Επτανήσου Πολιτείας, και όχι

⁴⁴ «Η εφαρμογή του συντάγματος του 1800 ήταν προβληματική, γιατί αποτελούσε επιστροφή σε μορφές αριστοκρατικού πολιτεύματος. Οι αυθαιρεσίες των ευγενών και ο αποκλεισμός των άλλων τάξεων από τα πολιτικά δικαιώματα προκάλεσαν μεγάλες κοινωνικές αναταραχές στα νησιά». Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 394.

⁴⁵ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 120.

η αρχή της αυτοδιαθέσεως. Το πόσο διαφορετικούς κανόνες όμως έχει η προσφερόμενη αυτή ελευθερία από την κατακτημένη με αγώνες, έμελλε να φανερωθούν παρακάτω. Εκ των υστέρων βέβαια αποδεικνύεται ότι οι σύμμαχοι που πρόσφεραν αυτού του είδους την ελευθερία ήξεραν καλά τους όρους της ενώ οι Επτανήσιοι όχι. Οι Επτανήσιοι δεν αξιολόγησαν σωστά, τότε, τον όρο «προστασία», εξάλλου η πολυπόθητη ελευθερία μετρούσε για τους Έλληνες και **δεν άρπαξαν τη σπάνια ευκαιρία** να θεμελιώσουν το νεοσύστατο κράτος τους επάνω σε στερεότερες βάσεις για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές και τις εξωτερικές δυσκολίες του. Πλανήθηκαν ότι κατέκτησαν την ελευθερία προχωρώντας μάλιστα και στην προσπάθεια αυτοδιοικήσεώς τους. Οι σύμμαχοι, από τη στάση που κράτησαν, έδειξαν ότι αυτό ίσως το επέτρεπαν. Όταν είδαν όμως ότι ανατρεπόταν το σύνταγμα, που από κοινού με τους αντιπροσώπους των Επτανησίων υπέγραψαν, προειδοποίησαν τις αρχές των Επτανησίων να επαναφέρουν την αρχική κατάσταση, στέλνοντας μάλιστα για το σκοπό αυτό και κάποια ουδέτερη φρουρά να τους βοηθήσει, ενώ προαποφάσισαν και τα επόμενα βήματά τους γιατί πίστευαν ότι οι κάτοικοι της Επτανήσου θα πέσουν σε σοβαρότερα λάθη που θα τους έδιναν μεγαλύτερα και περισσότερα δικαιώματα επέμβασης. Ωστόσο περίμεναν σιωπηλοί, παρατηρούσαν όμως και παρακολουθούσαν τα πράγματα. Δικαιώθηκαν, μπορούμε να πούμε σ' αυτές τις προσδοκίες τους, αφού οι Έλληνες, για μια ακόμα φορά, δεν υπάκουσαν στο σφυρηλατημένο για χιλιετίες ελληνικό μέτρο και φανέρωσαν πολλά από τα ελαττώματα της φυλής τους στην προσπάθεια της αυτοδιοικήσεώς τους, νομίζοντας ότι είναι μόνοι τους. Όταν η διχόνοια τους επέτρεψε και τα αιματηρά γεγονότα, φάνηκαν και οι προστάτες σύμμαχοι ως σωτήρες.

2.1.1.1. Η επέμβαση της Ρωσίας

Η Ελένη Κούκου, αναγνωρίζει ειλικρινή διάθεση του τσάρου, την εποχή αυτή, να βοηθήσει, ο οποίος θέλοντας να αποτρέψει την πλήρη κατοχή των νησιών από την Τουρκία και να τα προφυλάξει από τη βουλιμία των Γάλλων και των Άγγλων που τα εποφθαλμιούσαν, προτιμούσε να τα βοηθήσει να αυτοδιοικηθούν κάτω από τη δική του «υψηλή προστασία». Τι θα έκανε βέβαια αργότερα θα το έδειχνε η κατάσταση των γεγονότων.⁴⁶

⁴⁶ Πρέπει να ομολογηθεί ότι ήταν ειλικρινής η ενέργεια αυτή του τσάρου. Αν το σχέδιο εκείνο πετύχαινε πραγματικά, θα ήταν σωτήριο για τα νησιά του Ιονίου. Τους δόθηκε τότε μια σπάνια ευκαιρία να θεμελιώσουν το «παραπέον και κλωνιζόμενο» νεοσύστατο κράτος τους επάνω σε στερεότερες βάσεις για

Ο Τσάρος
Αλέξανδρος Α΄.

Την εντολή της ομαλοποιήσεως της έκρυθμης κατάστασης που είχε δημιουργηθεί στα Επτάνησα, ο τσάρος Αλέξανδρος Α΄ την ανέθεσε στον κόμη Γεώργιο Μοσενίγο, που καταγόταν από τη Ζάκυνθο, απεσταλμένος της Επτανήσου Πολιτείας στην αυτοκρατορική αυλή της Πετρούπολεως και άλλοτε πρεσβευτής του τσάρου στην Τοσκάνη. Εφοδιασμένος με την κατοχυρωτική πράξη, του καθεστώτος προστασίας της Επτανήσου Πολιτείας από τις σύμμαχες δυνάμεις,⁴⁷ και το διαπιστευτήριό του⁴⁸ ο Ζακυνθινός κόμης Γεώργιος Μοτσενίγος έφθασε στις 16 Αυγούστου 1802 στην Κέρκυρα, μετά στρατού και στόλου, απεσταλμένος του αυτοκράτορα της Ρωσίας στα Επτάνησα ως πληρεξούσιος υπουργός, για να συμβάλει στην αποκατάσταση της τάξης, στην πολιτική σταθερότητα και στην αναδιοργάνωση των νησιών.

Ο ρωσικός στρατός κατέλαβε τα καίρια σημεία και η εσωτερική αστυνομία φρόντισε τα υπόλοιπα. Εγκαταστάθηκαν σε όλα τα νησιά νέες προσωρινές διοικήσεις⁴⁹ και όπου δεν επιτεύχθηκε ο σεβασμός στους νόμους, έγινε επέμβαση του στρατού και σύλληψη των πρωταιτίων. Η δυσκολότερη κατάσταση της Κεφαλονιάς⁵⁰ ρυθμίστηκε πάλι με δεύτερη

να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις εσωτερικές και τις εξωτερικές δυσκολίες. Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 125.

⁴⁷ Στις 23 Μαΐου 1802 με την υπογραφή της Ειρήνης της Αμιένης η Επτανήσος Πολιτεία αναγνωρίστηκε από τη Γαλλία, τον βασιλιά της Αγγλίας, τον βασιλιά της Ισπανίας και τη Βαταβική Δημοκρατία κατά τους όρους της Συμβάσεως της Κωνσταντινουπόλεως. Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 397.

⁴⁸ Το διαπιστευτήριο έγγραφο του τσάρου για το Μοτσενίγο έγραφε μεταξύ άλλων: «Επειδή ο αυτοκράτορας (της Ρωσίας) πληροφορήθηκε την παραλυσία και την αναρχία που επικρατούν στα νησιά, θέλοντας να θεραπεύσει αυτά τα δεινά αποφάσισε να στείλει με στρατιωτική και ναυτική δύναμη σαν πληρεξούσιό του τον κόμη Γεώργιο Μοτσενίγο, που στο όνομα του αυτοκράτορα θα προσπαθήσει να επαναφέρει την υπακοή και το σεβασμό στους νόμους και τις νόμιμες αρχές στους κατοίκους όλων των τάξεων των νησιών. Για την πραγμάτωση αυτού του σκοπού θα συννενοηθεί με τους περισσότερο ευηπόληπτους πολίτες και θα συνεργαστεί μαζί τους για την επιβολή των πιο κατάλληλων μέσων για την αποκατάσταση της τάξης και την εξασφάλισή της επάνω στη βάση μόνιμης και ισχυρής κυβερνήσεως...». Γ. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815*, Αθήνα 1889, τ. Β΄, σελ. 125.

⁴⁹ Η Reggenza, όπως ονομάστηκε η προσωρινή διοίκηση κάθε νησιού είχε συγκεντρωτικό χαρακτήρα «Ο κυβερνήτης (Reggente), που δεν έπρεπε να κατάγεται από νησί του οποίου τη διοίκηση είχε αναλάβει, συγκέντρωνε όλες τις εξουσίες, διέθετε την τοπική στρατιωτική δύναμη, διηύθυνε την Υψηλή Αστυνομία, επέβλεπε την τήρηση των νόμων και τη λειτουργία της δικαιοσύνης». Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 397.

⁵⁰ Οι εισηγήσεις, που έκανε ο Καποδίστριας στην αναφορά του προς τη Γερουσία στις 20 Οκτωβρίου 1802, παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για το λαό της Κεφαλονιάς, αφού η ίδια η μετέπειτα ιστορία τον δικαίωσε. Έγραφε τότε: «Αν η κυβέρνηση με την αυθεντία της και την επιβλητική στρατιωτική της δύναμη που τη στηρίζει, τηρήσει απαρέγκλιτα το νόμο της αυστηρής αμεροληψίας, αν μερικοί από τους πρωτεργάτες των κινημάτων, οι ισχυροί και οι τιμαριούχοι, απομακρυνθούν από το νησί με κατάλληλους τρόπους και άλλοι από αυτούς απομονωθούν, ώστε να παρουσιαστούν στο λαό απογυμνωμένοι από κάθε δύναμη και παραγκωνισμένοι, αν η κοινή γνώμη ικανοποιηθεί με την αποζημίωση όσων υπέστησαν βλάβες

αποστολή εκεί του Καποδίστρια, ο οποίος στάλθηκε από το Μοσενίγο ως προπομπός του νέου διοικητή λόγω της προηγούμενης πείρας του για την εκεί κατάσταση από την πρώτη του αποστολή.⁵¹ Ο Καποδίστριας στη δεύτερη αυτή αποστολή του, παρά το νεαρό της ηλικίας του, όπως σχολιάζει η Ελένη Κούκου, «κατά την εκπλήρωση των εντολών που είχε λάβει απέδειξε ότι γνώριζε πολύ καλά **να επαναφέρει υπό το κράτος του νόμου** και να διοικεί ένα λαό που επί τέσσερα χρόνια είχε ζήσει σε πλήρη αναρχία, σε διχόνοια και σε αδελφοκτονία και να τον οδηγήσει στην ειρήνευση και την ευνομία».⁵² Η ικανότητα του αυτή, μαζί με άλλες, αξιολογημένη και σφυρηλατημένη στη διπλωματική σκηνή της Ευρώπης θα οδηγήσει, αργότερα, τους Έλληνες να τον καλέσουν επανηλημένα και να τον φέρουν στην επαναστημένη Ελλάδα, ως λύση για τη διάσωση του ελληνικού αγώνα.

Κατόπιν του ερχομού του Γεώργιου Μοσενίγου στην Επτάνησο Πολιτεία ανασυστάθηκε και η Γερουσία της Ιονίου Πολιτείας. **Η νέα εκλεγμένη Γερουσία της Επτανήσου Πολιτείας, με μέλη από όλα τα νησιά,⁵³ ανέθεσε στον Ιωάννη Καποδίστρια τα καθήκοντα του Γραμματέως Επικρατείας.** Τα σοβαρά πολιτικά γεγονότα της εποχής εκείνης, όπως σχολιάζει η Ελένη Κούκου, τα οποία καθόριζαν την τύχη των Ιόνιων νησιών και η ευαισθησία του Καποδίστρια για της Πατρίδος του τα θέματα, έπεισαν τον Καποδίστρια να θέσει σε δεύτερη μοίρα το ιατρικό λειτούργημα και να υπηρετήσει την πολιτική του τόπου του. Ανάμεσα στις άλλες αρμοδιότητες που είχε ο Καποδίστριας ήταν και η επικοινωνία με τους επιτετραμμένους της Επτανησιακής Πολιτείας στις ξένες χώρες. «Είχε δηλαδή καθήκοντα διακανονισμού των εξωτερικών υποθέσεων της νεοσύστατης Δημοκρατίας, γεγονός που του έδωσε τη δυνατότητα να έλθει σε επαφή με τους διπλωμάτες των ξένων χωρών και να μνηθεί στα μυστικά της

και με την παραδειγματική τιμωρία των πρωτεργατών των στάσεων και των ανωμαλιών, τους οποίους η μέχρι τώρα ατιμωρησία τους έκανε αυθαδέστερους και προκλητικότερους, αν τέλος υπάρξει σωστή διαχείριση του δημόσιου πλούτου, που να εξυπηρετεί το κοινό συμφέρον, τότε η Κεφαλληνία, μπορώ να το βεβαιώσω, ότι περισσότερο από τα άλλα νησιά θα γίνει κράτος με εθνική αξιοπρέπεια, θα ευημερήσει οικονομικά, γιατί θα γίνει το πιο παραγωγικό νησί και θα αναδείξει έξοχους άνδρες στη διοίκηση, στο εμπόριο, στις τέχνες, στις επιστήμες και στα γράμματα...». Γ. Μαυρογιάννη, *Ιστορία των Ιονίων Νήσων αρχομένη τω 1797 και λήγουσα τω 1815*, όπ. παρ., σελ. 26-29.

⁵¹ Με την αποστολή αυτή ο Ι. Καποδίστριας: ως προσωρινός διοικητής της Κεφαλληνίας, εγκαινίασε την πολιτική του σταδιοδρομία Γ. Πετρόπουλος, *Πολιτική και Συγκρότηση Κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα 1985, σελ. 131.

⁵² Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 129.

⁵³ «Οι ολιγαρχικές σύγκλητοι αντικατέστησαν τα παλαιά αριστοκρατικά συμβούλια των ευγενών. Οι σύγκλητοι εξέλεξαν τα 40 μέλη του νομοθετικού σώματος (ανά δέκα η Κέρκυρα, η Κεφαλλονιά και η Ζάκυνθος, τέσσερις η Λευκάδα, ανά δύο η Ιθάκη και τα Κύθηρα και ένα οι Παξοί) και δέκα επτά γερουσιαστές (ανά τέσσερις η Κέρκυρα, η Κεφαλλονιά και η Ζάκυνθος, δύο η Λευκάδα και ανά ένα οι Παξοί, η Ιθάκη και τα Κύθηρα)». Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, όπ. παρ., σελ.397.

ευρωπαϊκής διπλωματίας». ⁵⁴ Ο Καποδίστριας σ' αυτό το πεδίο, της διπλωματίας, όπως θα δούμε παρακάτω θα διακριθεί φθάνοντας δίκαια , μέσα στο υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας, ως την ανώτερη βαθμίδα της.

Στις 14/26 Οκτωβρίου 1803 πραγματοποιήθηκε με επισιμότητα η πρώτη συνεδρίαση της Συντακτικής Συνελεύσεως. Στις 23 Νοεμβρίου 1803 ψηφίστηκε νέο σύνταγμα το οποίο χαρακτηρίστηκε **«φιλελεύθερο μαζί και συντηρητικό»**.⁵⁵ Σύμφωνα με το σύνταγμα η συντακτική συνέλευση εξέλεξε νέο Πρόεδρο της Ιονίου Γερουσίας, τον Αντώνιο Κομούτο από τη Ζάκυνθο⁵⁶ στη θέση του, από 12/24 Νοεμβρίου, εκλιπόντα Προέδρου της Ιονίου Γερουσίας Σπυρίδωνα Θεοτόκη.⁵⁷

Και ενώ όλα έβαιναν σταδιακά σε ομαλοποίηση της έκρυθμης κατάστασης που είχε σημειωθεί στα Ιόνια νησιά, ο πληρεξούσιος του αυτοκράτορα που θα βοηθούσε σ' αυτό, όπως τονίζει η Ελένη Κούκου, έμελλε να αποδειχθεί ανεπαρκής για τη δύσκολη αποστολή που επωμίστηκε.⁵⁸ Αντίθετος προς το πνεύμα του Συντάγματος του 1803 ο Γεώργιος Μοτσενίγος έπεισε τη Ρωσία να μην προβεί στην επικύρωση του και ο ίδιος κινητοποιήθηκε για τη μεταρρύθμισή του.⁵⁹ Με αυθαίρετες μάλιστα ενέργειες επέβαλλε τη θέλησή του στην πολιτική ζωή του τόπου και τελικά το 1806, παραβιάζοντας το Σύνταγμα ο Μοτσενίγος διόρισε ο ίδιος τα μέλη του νομοθετικού συμβουλίου αναθέτοντας τα καθήκοντα του Γραμματέως και του Εισηγητή του Συμβουλίου αυτού στον Ιωάννη Καποδίστρια. Στις 10/22 Δεκεμβρίου **ο Ιωάννης Καποδίστριας παρουσίασε στη συντακτική συνέλευση το σχέδιο της μεταρρυθμίσεως του συντάγματος**, που ψηφίστηκε στις 15/27 Δεκεμβρίου.⁶⁰ Το σύνταγμα, που προέκυψε από τη μεταρρύθμιση, όπως σχολιάζει η Ελένη Κούκου, δεν ήταν στο σύνολό του τόσο φιλελεύθερο και δημοκρατικό, όσο θα το ήθελε ο λαός. Οπωσδήποτε όμως ήταν ένα **σημαντικό βήμα προς δημοκρατικότερες αρχές**. Ο Καποδίστριας που ήταν ο κύριος

⁵⁴ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 131.

⁵⁵ Κατά το Σύνταγμα του 1803 την κυρίαρχη τάξη αποτελούσαν όσοι είχαν ορισμένο εισόδημα ή πανεπιστημιακό τίτλο. Από αυτούς σχηματίζονταν οι σύγκλητοι, που εξέλεγαν τα μέλη του νομοθετικού σώματος και της Γερουσίας. Ιδέ περισσότερα Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, όπ. παρ., σελ.397.

⁵⁶ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 396-397.

⁵⁷ Η κηδεία τελέστηκε μέσα σε εκδηλώσεις γενικού πένθους και με εντολή της Γερουσίας ο Ιωάννης Καποδίστριας ανέλαβε να εκφωνήσει τον επικήδειο λόγο. Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, όπ. παρ., σελ.397.

⁵⁸ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 127. Συμπληρωματικά αναφέρουμε ότι η υπόθεση το αν δηλαδή ενεργούσε έτσι κατόπιν εντολών της Ρωσίας δεν μας παραδίδεται, ωστόσο μπορεί και να αποδειχθεί.

⁵⁹ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, όπ. παρ., σελ. 397.

⁶⁰ Όπ. παρ.

συνεργάτης του Μοτσενίγου στη σύνταξή του, αγωνίστηκε να βρει την πιο πραγματοποιήσιμη λύση –για την τότε εποχή– ανάμεσα στο ξεπερασμένο φεουδαρχικό σύστημα, που είχε επιβληθεί μέχρι τότε στα νησιά από τους Ενετούς και στα νέα δημοκρατικά ρεύματα, που είχαν αναπηδήσει από την πίεση των γεγονότων, μετά τη γαλλική επανάσταση και τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου.⁶¹ Το δικαίωμα όμως που αποκτούσε η Ρωσία, βάση του συντάγματος αυτού, να επεμβαίνει στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Επτανήσου Πολιτείας, όπως σημειώνει ο Ν. Μοσχονάς, «**παρέσυρε το νεοσύστατο κράτος στη δίνη των διεθνών συγκρούσεων και των ανταγωνισμών των μεγάλων δυνάμεων με αποτέλεσμα να χάσει τελικά την ανεξαρτησία του**».⁶²

2.1.2. Το τέλος της Επτανήσου Πολιτείας

Η ανακατάταξη των προστάτιδων δυνάμεων στον ευρωπαϊκό χώρο και η ήδη διαμορφωμένη κατάσταση πραγμάτων, συμπαρέσυρε τα Ιόνια Νησιά στον πόλεμο στο πλευρό της Ρωσίας. **Η Γαλλία, σύμμαχος τώρα της Τουρκίας**, διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις με την Επτανήσο Πολιτεία και ανακάλεσε τον επιτετραμμένο της από την Κέρκυρα. Η όλη εξέλιξη ευνοούσε και τα σχέδια του Αλή Πασά που επιθυμούσε την κατάληψη των νησιών ο οποίος έχοντας την υποστήριξη του Ναπολέοντα οργάνωσε την πολεμική του επιχείρηση εναντίον της Λευκάδας.

Στις 21 Μαΐου (2 Ιουνίου) 1807 η Γερουσία διέταξε την ίδρυση στη Λευκάδα του «Ιονικού Στρατοπέδου» (Campo Ionio), που θα το αποτελούσαν οι πολιτοφυλακές όλων των νησιών και ο τακτικός στρατός της Πολιτείας. Επίσης αποφάσισε την εκτέλεση οχυρωματικών έργων και διόρισε «**Έκτακτο Επίτροπο**» (Commissario Extraordinario) με απόλυτη πληρεξουσιότητα τον Ιωάννη Καποδίστρια. Στις 15 Μαρτίου 1807, ο Καποδίστριας εκλέγεται από τη Γερουσία Έκτακτος Στρατιωτικός Διοικητής Λευκάδας. Παρ'όλη τη σοβαρότητα της αποστολής αποδεχόμενος την πρόταση δήλωνε: «*Αισθάνομαι ότι αι δυνάμεις είναι απιστεύτως κατώτεροι προς το καθήκον, εις το οποίον καλούμαι. Δεν θα παραλείψω μετά καθαρού ζήλου και προθυμίας παν, όπως ανταποκριθώ εις το έργον και την εμπιστοσύνην, μετά της οποίας γενναιοψύχως με ετίμησεν η εξοχωτάτη Γερουσία*».⁶³

⁶¹ Ιδέ περισσότερα Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος – Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 21.

⁶² Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, όπ. παρ., σελ.398.

⁶³ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος – Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 25.

Στην άμυνα της Λευκάδας συνέβαλαν Ρώσοι αξιωματικοί και στρατιώτες και Έλληνες αρματολοί και κλέφτες από την ηπειρωτική Ελλάδα καθώς και ο μητροπολίτης Ιγνάντιος που έχοντας καταφύγει στην Κέρκυρα έσπευσε στη Λευκάδα με σώμα Σουλιωτών εθελοντών. Ανάμεσα στους Έλληνες οπλαρχηγούς που πρόσφεραν τις υπηρεσίες τους στη Λευκάδα αναφέρονται οι Δημήτριος Καραΐσκος, Γεώργιος Βαρνακιώτης, Κίτσος Μπότσαρης, Κατσαντώνης, Σκυλοδήμος και Κουμπάρης. Πρέπει ακόμη να μνημονευθεί η συμμετοχή του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, που διέθετε τον εαυτό του και το σκάφος του στην υπηρεσία της Πολιτείας. Στη Λευκάδα ο Καποδίστριας πρωτογνώρισε και το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.

Έτσι το ζήτημα της άμυνας της Λευκάδος ξεπέρασε τα όρια της Επτανήσου Πολιτείας και πήρε διαστάσεις πανελλήνιες. Οι δυνάμεις του Έθνους ενωμένες συνεργάζονταν για την αντιμετώπιση του κοινού εχθρού. Αρκετά χρόνια αργότερα στο υπόμνημά του ο Καποδίστριας προς τον τσάρο της Ρωσίας Νικόλαο θα γράψει σχετικά με την περίοδο αυτή: « *Αι σχέσεις μου λοιπόν προς τους Έλληνας της Ηπείρου, της Πελοποννήσου και του Αιγαίου χρονολογούνται αφ' ης εποχής, υπηρετών την πατρίδα μου, υπηρετούν συγχρόνως και την Ρωσίαν, επί τω μεγάλω σκοπώ να προφυλάξω την Ελλάδα από τους πειρασμούς της γαλλικής πολιτικής. Χάρις εις τα ισχυρά μέσα, άτινα η γενναιόδωρος πολιτική του αυτοκράτορος Αλεξάνδρου έθετεν εις την διάθεσιν της Ιονίου κυβερνήσεως, μοι ήτο εύκολον να εκπληρώσω το καθήκον τούτο, **διεγείρων εν τη γενναία και εξόχως χριστιανική ψυχή των αρχηγών της Ελλάδος τα έμφυτα εις αυτούς αισθήματα και πείθων αυτούς περί του ότι μόνη η Ρωσία είχε την δύναμιν και την θέλησιν να βελτιώση βαθμηδόν την τύχη των***». ⁶⁴

Ο Μέγας Ναπολέων ο Βοναπάρτης

Η τύχη όμως της Επτανήσου Πολιτείας κρίθηκε **στο πεδίο των διεθνών διαπραγματεύσεων**. Με τη συνθήκη του Tilsit, στις 8 Ιουλίου 1807, (2 Ιουνίου 1807) συνάπτεται ανακωχή ανάμεσα στους Ρώσους και Γάλλους και η Ευρώπη μοιράζεται ανάμεσα στους δυο ηγεμόνες, η δυτική στο Ναπολέοντα και η ανατολική στον Αλέξανδρο. Τα Ιόνια νησιά παραχωρήθηκαν στη Γαλλία. «Με μυστικό άρθρο αυτής της συνθήκης η Ρωσία παραχωρούσε στη Γαλλία την προστασία της Πολιτείας της Επτανήσου. Συγχρόνως οι πρώην αντίπαλοι μονάρχες σχεδίασαν και τη διάλυση του οθωμανικού κράτους, από το οποίο η Ρωσία θα έπαιρνε τη Βεσσαραβία, τη

⁶⁴ Κ. Δαφνή, *Αρχειόν Ιωάννου Καποδίστρια*, Κέρκυρα 1976, 24 κ.ε. (στο εξής *Αρχειόν Καποδίστρια*)

Μολδοβλαχία και τη Βουλγαρία ως τον Αίμο, και η Γαλλία την Αλβανία, τη Θεσσαλία, την Πελοπόννησο και την Κρήτη».⁶⁵ Η Ελλάδα σώθηκε τότε από βέβαιο ναυάγιο. Ο ίδιος ο Ναπολέοντας έγραφε τότε σχετικά στην Αγία Ελένη: «Είχα τη δύναμη να διαμοιράσω το τουρκικό κράτος με τη Ρωσία, γιατί αυτή η σκέψη είχε γίνει μεταξύ μας. Αλλά η Κωνσταντινούπολη το διέσωσε. Η πρωτεύουσα αυτή ήταν το μεγαλύτερο εμπόδιο, αληθινή πέτρα σκανδάλου. Η Ρωσία την ήθελε, αλλά εγώ δεν μπορούσα να την παραχωρήσω. **Είναι πολυτιμότεο κλειδί, και μόνη της αξίζει όσο μια αυτοκρατορία. Όποιος κατέχει την Κωνσταντινούπολη μπορεί να κυβερνήσει τον κόσμο**».⁶⁶

Την 1^η Σεπτεμβρίου 1807 ο Γάλλος διοικητής των νησιών του Ιονίου στρατηγός Καίσαρ Berthier ανήγγειλε την κατάλυση της Ιονίου Πολιτείας,⁶⁷ και η δεύτερη κατοχή των Γάλλων έγινε πραγματικότητα. Στις 4 Σεπτεμβρίου η Γερουσία εξέδωσε **Προκήρυξη προς τους κατοίκους των Ιονίων Νησιών**. Η προκήρυξη ανέφερε «**η Πολιτεία έχει συγκαταριθμηθή ανάμεσα στις τυχερές διοικήσεις που ανήκουν στη γαλλική αυτοκρατορία. Τα όπλα της και η σημαία της, που ήδη κυματίζει στα φρούρια, γίνονται κοινά, εσείς είστε οι υπήκοοί της. Η ελληνική θρησκεία θα είναι κυρίαρχη σε σας**». Την προκήρυξη υπέγραψε ο Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας.⁶⁸

Τα Επτάνησα, από τις 5 Νοεμβρίου 1815, ως «ενιαίον κράτος ελεύθερον και ανεξάρτητον», με την επωνυμία «Ηνωμένοι Πολιτείαί των Ιονίων Νήσων», «υπό την προστασίαν της Μεγάλης Βρετανίας»,⁶⁹ θα συνεχίσουν το ταξίδι τους στο χρόνο. Στη ρύθμιση αυτή έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο και ο Καποδίστριας. Στο επόμενο μέρος της μελέτης αυτής θα μας δωθεί η ευκαιρία να δούμε κάποιες από τις περιπέτειες των συγκροτημένων πια Επτανήσων, μέσα από τη σχετική δράση του **Καποδίστρια**, ο οποίος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του δεν σταμάτησε να **εκδηλώνει έμπρακτα το ενδιαφέρον του και την αγάπη του για την ιδιαίτερη πατρίδα του**.

Τα Επτάνησα που πρώτα πέτυχαν μια κάποια ελευθερία, η οποία όμως δεν κρατήθηκε, λειτούργησαν στοχαστικά για τους Έλληνες σε ότι αφορούσε την ευρύτερη εθνική αποκατάστασή τους. Η δικαίωση των Επτανήσων, θα έρθει αργότερα όταν θα

⁶⁵ Κ. Σαθάς, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, όπ. παρ., τ. 4^{ος}, σελ. 104.

⁶⁶ Κ. Σαθάς, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, όπ. παρ., τ. 4^{ος}, σελ. 104.

⁶⁷ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 399.

⁶⁸ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 400.

⁶⁹ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 203.

ενσωματωθούν, το 1864,⁷⁰ μετά από πολλές περιπέτειες, με την ελεύθερη πια μητέρα – Ελλάδα. Αυτό έκρινε σωστό η ιστορία.

Στην επόμενη ενότητα θα ασχοληθούμε με την κατάσταση της Παιδείας που υπήρχε στα Επτάνησα στα χρόνια του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και την ιδιαίτερη μέριμνα που έδειξε ο Ιωάννης Καποδίστριας για την οργάνωση της εκπαίδευσης στα Επτάνησα, ανάλογα με την πολιτική θέση που κατείχε αλλά και ιδιωτικά. Ο Ι. Καποδίστριας, σαν γνήσιο παιδί του ανθρωπιστικού Διαφωτισμού, θεωρούσε την Παιδεία θεμελιακό τομέα για την επιβίωση και την εθνική αυτοσυνείδηση ενός κράτους και αγωνίστηκε, μαζί με άλλους, να βοηθήσει το λαό της Επτανήσου να υπερνικήσει το σκοτάδι της αμορφωσιάς, και κυρίως τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις.

⁷⁰ Χάρη στη διπλωματική ικανότητα ενός άλλου νεαρού διπλωμάτη, του Χαρίλαου Τρικούπη, μετέπειτα εκλεγμένου επτά φορές πρωθυπουργού της Ελλάδας, στις 26 Ιανουαρίου 1864 θα υπογραφεί το πρωτόκολλο μεταξύ Αυστρίας, Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Πρωσίας και Ρωσίας περί παραχωρήσεως των Ιονίων νήσων στην Ελλάδα με τους καλύτερους όρους. Ιδέ περισσότερα Χ. Χαλαζιάς, *Χαρίλαος Τρικούπης*, Αθήνα 1996, σελ. 35.

3. Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΠΟΛΙΤΕΙΑ (1800-1807)

Μετά την άλωση της Κρήτης (1669) και «τη συνθήκη του Passarowitz (1718), σύμφωνα με τους όρους της οποίας η Πελοπόννησος περνούσε στην οθωμανική αυτοκρατορία»,⁷¹ τα νησιά του Ιονίου⁷², με τα ηπειρωτικά τους εξαρτήματα, και τα Κύθηρα απέμειναν οι μόνες κτήσεις της Βενετίας στον ελληνικό χώρο.⁷³ Βενετός αξιωματούχος, έλεγε στη σύγκλητο, το 1671: **«Η Κέρκυρα είναι το μόνο παράθυρο απ' όπου μπαίνει το φως απ' την Ανατολή...Άς φροντίσουμε να το κρατήσουμε ανοιχτό, γιατί αν κλείσει δεν θα ξημερώσει παρά η ημέρα της δυστυχίας».**⁷⁴

Πράγματι η ιστορία της επτανησιακής παιδείας, κυρίως σε πανεπιστημιακό επίπεδο, συνδεόταν άμεσα με τα πνευματικά κέντρα της Ιταλίας (Βενετίας και της Πάδοβας), με αμφίδρομη σχέση. Η Χρύσα Μαλτέζου αναφέρει σχετικά ότι η Βενετία χαρακτηρίζεται ως η ηθική πρωτεύουσα του μη υποδουλωμένου στους Τούρκους Ελληνισμού.⁷⁵ Στη μακρά εκπαιδευτική παράδοση της Βενετίας ανήκει και ένα από τα σπουδαιότερα παιδευτικά κέντρα του Ελληνισμού στη Δύση το Φλαγγιανό Φροντιστήριο που ιδρύθηκε εκεί από τον ελληνικής καταγωγής Θωμά Φλαγγίνη.⁷⁶

Κατά το 17^ο και το 18^ο αι., παρατηρείται **πυκνή προσέλευση Ελλήνων σπουδαστών στο Πανεπιστημιακό Ίδρυμα της Πάδοβας**. Τα προνόμια που είχε καθιερώσει η Βενετία για τη *nazione oltramarina* (ελληνική φοιτητική οργάνωση)⁷⁷ και τα δύο κολλέγια που ιδρύθηκαν ειδικά για τους Έλληνες εκεί, τον δέκατο έβδομο αιώνα, το Κολέγιο του Αγίου Ιωάννη ή Παλαιόκαπα και το νεότερο Κωτουνιανό Κολέγιο, διευκόλυναν σημαντικά την προσέλευση και τις σπουδές των Ελλήνων στην Πάδοβα.

⁷¹ Γ. Ν. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 55.

⁷² Οι προσφυγικές μάζες των Κρητικών που είχαν φθάσει στα νησιά του Ιονίου, προτιμώντας τον εκπατρισμό από τη δουλεία, είχαν συντελέσει στη μεταφύτευση στον επτανησιακό χώρο αξιών πνευματικών και καλλιτεχνικών. Τα Επτάνησα βέβαια βαθμιαία απελευθερώθηκαν από την κρητική παράδοση, «εξοικειώθηκαν με τα ρεύματα αξιών του ευρωπαϊκού πολιτισμού και τελικά δημιούργησαν τον δικό τους ιδιόμορφο πολιτισμό» Χρύσα Μαλτέζου, «Ο αντίκτυπος της τουρκικής κατακτήσεως της Κρήτης στα Ιόνια» *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', Αθήνα 1975 (Εκδοτική Αθηνών), σελ. 213.

⁷³ Β. Σφυρόερας, «Η Δεύτερη Τουρκοκρατία», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', Αθήνα 1975, σελ. 212.

⁷⁴ Όπ. παρ.

⁷⁵ Χρύσα Μαλτέζου, «Ο αντίκτυπος της τουρκικής κατακτήσεως της Κρήτης στα Ιόνια», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 217.

⁷⁶ Όπ. παρ.

⁷⁷ Χρύσα Μαλτέζου, «Ο αντίκτυπος της τουρκικής κατακτήσεως της Κρήτης στα Ιόνια» *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 217-218.

Πολλοί Έλληνες από τις βενετοκρατούμενες ελληνικές περιοχές: Κύπριοι, Κρήτες, Χιώτες και Επτανήσιοι, δημιούργησαν παράδοση συνεχούς ελληνικής παρουσίας στο σπουδαστικό σώμα της Πάδοβας και αρκετοί απ' αυτούς διέπρεψαν ως καθηγητές του Πανεπιστημίου ή αναδείχθηκαν σε πνευματικούς ηγέτες με την επιστροφή τους στις πατρίδες τους.⁷⁸ Οι Επτανήσιοι που έγιναν οι πρώτοι δέκτες των προοδευτικών ιδεών και των νέων φιλοσοφημάτων ήταν ο Ευγένιος Βούλγαρης, που είναι και ο εισηγητής της προδρομικής περιόδου του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και ο Νικηφόρος Θεοτόκης, που ανήκει πια στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό.⁷⁹ **Στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας, μέσα στο κλίμα των αιτημάτων, των συζητήσεων για μορφωτικό εκσυγχρονισμό και κατανόηση του πνεύματος των νέων ιδεών του Διαφωτισμού πραγματοποίησε και ο Καποδίστριας τις σπουδές του.**

Όταν με τη συνθήκη του Κάμπο Φόρμιο, 18 Οκτωβρίου 1797, τα Ιόνια νησιά περιήλθαν στην πλήρη κυριότητα της Γαλλίας, σημαντικά υπήρξαν τα μέτρα που πήραν οι Γάλλοι για την ανάπτυξη της Παιδείας των Επτανήσων. Πιο συγκεκριμένα οι Γάλλοι φρόντισαν για την οργάνωση και την καλή λειτουργία των δημόσιων ή «εθνικών», όπως είχαν αποκληθεί, σχολείων ενώ παράλληλα ίδρυσαν και σχολεία για τη διδασκαλία της γαλλικής. **Η ίδρυση Κομιτάτου Δημοσίας Εκπαιδύσεως από την προσωρινή διοίκηση των Γάλλων και αργότερα Τμήματος Δημοσίας και Ιδιωτικής Εκπαιδύσεως,** που συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των βασικών δημοσίων υπηρεσιών της προσωρινής και της κεντρικής διοίκησης των Γάλλων, αναγνωρίζονται ως η αφετηρία μιας θεσμικής θεμελίωσης του αγαθού της κρατικής παιδείας σε ελληνικό χώρο.⁸⁰

Σειρά μάλιστα αποφάσεων της διοικήσεως των Γάλλων όριζε και τη δήμευση των εκκλησιαστικών κτημάτων των Λατίνων και τη διάθεση των εισοδημάτων τους για την κάλυψη των αναγκών της δημόσιας εκπαιδύσεως.⁸¹ Μετά την άφιξη στην Κέρκυρα του Paris ιδρύθηκε με δικές του ενέργειες και η Εθνική Βιβλιοθήκη όπου διορίσθηκε βιβλιοθηκάριος ο πολίτης Ιωάννης Μάρμορας (30 Μαΐου 1798).⁸² Η πρώτη δημόσια βιβλιοθήκη ιδρύθηκε, «εισάγοντας σ' αυτήν βιβλία από τις **βιβλιοθήκες** των μοναστηριών του νησιού, από τις οποίες εκπρόσωποι της γαλλικής διοίκησης σφετερίστηκαν για το σκοπό αυτό».⁸³ Επίσης, την εποχή αυτή, ιδρύθηκε στην Κέρκυρα

⁷⁸ Π. Κιτρομηλίδη, *Ι. Μοισιόδαξ*, όπ. παρ., σελ. 60-61.

⁷⁹ Β. Σφυρόερας, «Η Δεύτερη Τουρκοκρατία», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 218.

⁸⁰ Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 79.

⁸¹ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 387.

⁸² Όπ. παρ.

⁸³ Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 79.

και Εθνικό Τυπογραφείο, διευθυντής του οποίου διορίσθηκε ο Γάλλος Jouenne (11 Αυγούστου 1798).⁸⁴ Η **ίδρυση τυπογραφείου** στην Κέρκυρα «προβλήθηκε ως αποτέλεσμα των προθέσεων τους να συμβάλουν στην κατοχύρωση της ελευθερίας και την προώθηση της παιδείας των κατοίκων. ...το γεγονός της ίδρυσης του τυπογραφείου στους κατοίκους, τυπώθηκε σε τρεις γλώσσες, την ελληνική, την ιταλική και τη γαλλική».⁸⁵

Επί Επτανήσου Πολιτείας ιδρύθηκαν και λειτούργησαν στα Επτάνησα και τα πρώτα δευτεροβάθμια σχολεία με την ενεργό συμμετοχή του Ι. Καποδίστρια⁸⁶ όπως θα δούμε παρακάτω. Το έτος 1807, ιδρύθηκε στην Κέρκυρα και ένα πρόδρομο επιστημονικό ίδρυμα, η Ιονική Ακαδημία, πάλι με την ενεργό συμμετοχή του Ι. Καποδίστρια, άλλων Επτανησίων και Γάλλων λογίων. Σκοπός της ιδρύσεώς της ήταν η ανάπτυξη της γεωργίας, της βιομηχανίας, του εμπορίου, των επιστημών, των γραμμάτων και των τεχνών. Η Ιονική Ακαδημία ανέπτυξε σημαντική δραστηριότητα σε διάφορους τομείς και περιλάμβανε τρία τμήματα: Φυσικομαθηματικών Επιστημών, Πολιτικών και Ηθικών Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών. Η Ιονική Ακαδημία, προώθησε την εκπαίδευση, ίδρυσε σχολή Καλών Τεχνών και καθιέρωσε βραβεία. Εκτός από τα 28 τακτικά μέλη που απαρικούσε αρχικά, η Ακαδημία εξέλεξε και αντεπιστέλλοντα μέλη από τα άλλα νησιά και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες.⁸⁷ Μετά την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Άγγλους η Ιονική Ακαδημία διαλύθηκε.⁸⁸

Επί Βρετανικής Προστασίας στα Επτάνησα προσφέρεται και τριτοβάθμια εκπαίδευση, με την ίδρυση του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου στον ελληνικό χώρο, που έφερε την ονομασία Ιόνιος Ακαδημία.⁸⁹ Όπως αναφέρει η Ελένη Κούκου, και θα δούμε στο επόμενο μέρος της μελέτης αυτής στην ομώνυμη ενότητα, το πρώτο αυτό ελληνικό πανεπιστήμιο ιδρύθηκε «από τους αγώνες και την αγάπη του Καποδίστρια και του Guilford».⁹⁰

3.1. Ο Ι. Καποδίστριας και η προώθηση της Παιδείας των Επτανήσων

⁸⁴ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 387.

⁸⁵ Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 81.

⁸⁶ Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 80.

⁸⁷ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 174.

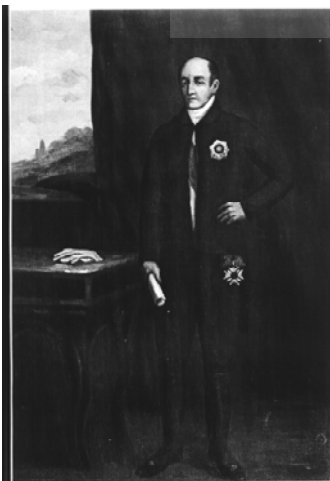
⁸⁸ Ν. Μοσχονάς, «Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821», *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, όπ. παρ., σελ. 401.

⁸⁹ Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 80.

⁹⁰ Ελένη Κούκου, *Ιστορία των Επτανήσων*, όπ. παρ., σελ. 174.

Αφού αποφασιστική κρίνεται ότι στάθηκε για τη ζωή του Καποδίστρια η γνωριμία του με τον κόμητα Γ. Μοτσενίγο δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει διαφορετικά η συνεργασία των δυο αυτών ανδρών στην υπόθεση της Παιδείας των Επτανήσων, τουλάχιστον σε ότι αφορά την αρχή. Η αρχή έγινε το Δεκέμβριο του 1802 όταν ο Μοτσενίγος, σε συνεργασία με τον Καποδίστρια,⁹¹ έστειλε ένα έγγραφο στο Σπ. Θεοτόκη, πρόεδρο της Επτανησιακής Γερουσίας, με το οποίο εισηγούνταν την ίδρυση νέων δημοσίων κρατικών σχολείων. Στη διακοίνωση αυτή μεταξύ άλλων τόνιζε: «...Οιονδήποτε θα είναι το νέον σύνταγμα της Πολιτείας των νήσων τούτων είναι αναντίρρητον ότι **προς ευτυχίαν και πρόοδον αυτού πρέπει να διέπει πολίτας εκπαιδευθέντας και εξελθόντας της ζόφου της αμαθείας**, ήτις είναι πηγή καταστρεπτικών αρχών πάσης πεπολιτισμένης κοινωνίας...*Ινα φθάσωμεν εις αποτέλεσμα τοσούτον πολύτιμον, θα ήτο συμφέρον να επιβάλωμεν την δημοσίαν εκπαίδευσιν της νεολαίας. Μη βλέπων εις τας νήσους ταύτας ούτε δημόσιον ίδρυμα εκπαιδεύσεως, ουδέ σχολείον... σκέπτομαι την πολυέξοδον αντεθνικήν ανάγκην εις ην ευρίσκονται οι οικογενειάρχαι, οίτινες αναγκάζονται να στέλωσι εις Ιταλίαν τα τέκνα των προς εκπαίδευσιν ή τούτου μη γενομένου, να βλέπωσι ταύτα βιούντα εν αργία... Οιαδήποτε και αν είναι η παρούσα κατάστασις, είναι καιρός να σώσωμεν τους λαούς των νήσων τούτων...».*⁹²

Την πρώτη αυτή διακοίνωση προς τη Γερουσία ακολούθησε και άλλη, το Μάρτιο του 1803, που συνοδευόταν με σχέδιο οργανώσεως της εκπαίδευσως του λαού των Επτανήσων. Η νέα διακοίνωση δεν επέτρεπε καμία αναβολή για την εφαρμογή του σχεδίου. Το κείμενα των διακοινώσεων και το σχέδιο είχαν συνταχθεί από τον Καποδίστρια αν και δεν φέρουν την υπογραφή του. Αυτό αποδεικνύεται από μεταγενέστερες επιστολές του ίδιου του Μοτσενίγου προς τον Καποδίστρια στις οποίες συχνά ανατρέχει στην παλιότερη συνεργασία τους στην Κέρκυρα και στις οποίες αναφέρεται στου

Ο Σπυρίδων Θεοτόκης

Καποδίστρια «...**την προς την νεότητα αγάπην αυτού, την οποίαν εδείκνυεν εμπράκτως δια της συνεχούς μερίμνης του δια την μόρφωσίν της**», αλλά και από την ταυτοποίηση των θέσεων των

⁹¹ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος – Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 22.

⁹² Σπ. Μ. Θεοτόκης, « Περὶ τῆς εκπαιδεύσεως ἐν Ἐπτανήσῳ (1453-1864) », *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τχ. 5 Κέρυρα 1956, σελ. 36-38.

κειμένων και της μετέπειτα δράσης του Καποδίστρια σε ότι αφορά την **οργάνωση της εκπαίδευσης**.⁹³ Κατόπιν της νέας αυτής διακοίνωσης, η Γερουσία διέταξε την Γενική Διοίκηση να υποβάλει εισηγητική έκθεση στη Γερουσία, περί της ανάγκης της εκπαιδεύσεως, κατ' αρχήν όλων των υπαλλήλων του κράτους.

Εν τω μεταξύ όμως, η ψηφισμένη Γερουσία που ανέλαβε καθήκοντα την 1 Απριλίου 1803, όπως είδαμε και παραπάνω, διόρισε ομόφωνα ως Γραμματέα Επικρατείας του νεοσύστατου κράτους των Επτανήσων, τον Ι. Καποδίστρια. Ο κόμης Καποδίστριας, αφού αποδέχθηκε τη θέση αυτή, μόλις ανέλαβε τα υπεύθυνα καθήκοντά του, άρχισε, παράλληλα με την εκπλήρωση των άλλων υποχρεώσεών του, και έναν ευγενή και ταυτόχρονα σκληρό αγώνα για τη συγκρότηση και την οργάνωση της παραμελημένης παιδείας του νεοσύστατου κράτους της Επτανήσου Πολιτείας.

Η διαπίστωσή του Καποδίστρια ότι οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις του λαού των Επτανήσων βρίσκονταν σε άθλια κατάσταση από όλες τις πλευρές τον έκανε να στρέψει σύντομα την προσοχή του προς αυτές και να προσπαθήσει μάλιστα **να βοηθήσει**, μέσω και της Γερουσίας, στην πνευματική και ηθική ανύψωσή τους. Από την αρχή της σταδιοδρομίας του πίστευε ο Καποδίστριας ότι ένα νεοσύστατο κράτος για να οργανωθεί και να θεμελιωθεί σωστά έχει ανάγκη από τη στήριξη της Παιδείας. Με σειρά λοιπόν μέτρων, κυρίως εκπαιδευτικών, **επιθυμούσε βαθύτατα ο Καποδίστριας να οδηγήσει σωστά το λαό για να ξαναβρεί το δρόμο του προς την υψηλή κληρονομιά του**. Το θέμα αυτό θα αποτελέσει τον ισόβιο καημό του Καποδίστρια, **αντικείμενο των πιο σκληρών αγώνων του, αλλά και των πιο «ωραίων ονειράτων» του**.⁹⁴

Οι εκπαιδευτικές προτάσεις του Καποδίστρια για την οργάνωση της δημοσίας εκπαιδεύσεως στα Ιόνια Νησιά, υπογεγραμμένες πια από τον ίδιο, κατατέθηκαν με μορφή υπομνήματος προς τη νέα Γερουσία της Επτανήσου Πολιτείας. Ο Καποδίστριας ζητούσε μεταξύ άλλων και την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας. Έγραφε χαρακτηριστικά: **«Την ελληνικήν γλώσσαν, απαιτούσιν η γη εις την οποίαν αναπνέομεν, η τέφρα των προγόνων της πατρίδος ταύτης, η ωφέλεια και η τιμή των απογόνων»**.⁹⁵ Από τότε, γράφει ο Κ. Δαφνής «το πιστεύω του Καποδίστρια ήταν: Ελληνική συνείδηση, Ελληνική Παιδεία, Ελληνική γλώσσα». Στην ψήφιση μάλιστα του

⁹³ Ελένη Κούκου, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ. παρ., σελ. 4.

⁹⁴ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος – Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 22.

⁹⁵ Κ. Δαφνής, «Ι. Καποδίστριας. Ένας μεγάλος Έλληνας», *Δάφνη στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια*, Αθήνα 1978, σελ. 91.

Συντάγματος του 1803, τον βρίσκουμε να πρωτοστατεί προκειμένου να περιληφθεί η παραπάνω προτεινόμενη διάταξη του.⁹⁶

Το υπόμνημα αυτό και η σχετική δράση του Καποδίστρια έφεραν και κάποια αποτελέσματα. Όταν ψηφίστηκε το νέο Σύνταγμα, στις 23 Νοεμβρίου 1803, αναφερόταν και στην οργάνωση της παιδείας με τα άρθρα 73 και 113. Κατόπιν μάλιστα της ψηφίσεως του Συντάγματος, η Γερουσία ανέθεσε στο Γραμματέα της, κόμη Καποδίστρια, να αποστείλει επιστολές στους σκορπισμένους σοφούς Κερκυραίους δασκάλους και να τους πείσει να γυρίσουν στον τόπο τους και να διδάξουν στα παιδιά των Επτανήσων.

Η απόφαση αυτή της Γερουσίας σταθμίστηκε πολύ καλά μπορούμε να πούμε τότε από τον Καποδίστρια. Γνώριζε ο Καποδίστριας την ύπαρξη των άλλων επιτακτικότερων αναγκών που έπρεπε να ρυθμιστούν αλλά ωστόσο, ενθαρρυσμένος και από τη στάση της Γερουσίας, αποφάσισε να χρησιμοποιήσει την ευκαιρία και **το μικρό περιθώριο που επέτρεψαν το Νέο Σύνταγμα και η Γερουσία, υπέρ της οργανώσεως της εκπαιδεύσεως**. Η πίστη του εξάλλου, πως αν η νεότητα μορφωνόταν σωστά με θεμέλιο τις ηθικές αρχές και τις πνευματικές αξίες τότε μόνο θα στέριωνε η ελευθερία του νεοσύστατου κράτους τους, ήταν θεμελιακή και βαθιά, και δεν θα παραιτούνταν εύκολα απ' αυτό το σκοπό. Αφού κρίθηκε όμως, ότι δεν ήταν αρκετοί δάσκαλοι για την πραγμάτωση αυτού του σκοπού, έκανε χρήση της εντολής που πήρε. Με σκοπό να πείσει, να εμπνεύσει και να φέρει τελικά στην Κέρκυρα και άλλους που είχαν την ίδια πίστη με εκείνον και που η παρουσία τους εκεί θεωρούνταν απαραίτητη, ξεκίνησε τον αγώνα αποστέλλοντας επιστολές. Ενδεικτικά παραθέτουμε την επιστολή που απέστειλε ο Καποδίστριας, στα τέλη του ίδιου έτους, προς το σοφό ιερέα και διδάσκαλο Ανδρέα Ιδρωμένο:

«Ευλαβέστατε Κύριε,

Η Γερουσία της νέας μας Ελληνικής Πολιτείας εδέχθη με γλυκυτάτην αγαλλίασιν την είδησιν της φήμης, οπού δια της προκοπής σας απόκτησε το όνομά σας.

Η πατρίς, πολίτα ιερώτατε και λογιώτατε, την οποίαν η θεία Πρόνοια, με το μέσον του Αλεξάνδρου του Α΄ μας εχάρισε, εκείνη η ίδια με τας αγκάλας ανοικτάς ζητεί να σας υποδεχθή και να σας εμπιστευθεί τον πλέον πολύτιμον θησαυρόν οπού έχει, τουτέστι τους νέους της Επτανήσου επικρατείας, των οποίων η καλή αγωγή θέλει είναι η γωνιαία πέτρα της τιμής και της ευτυχίας του γένους μας. Λοιπόν υμείς, ως υιός πατρίδος άριστος υμείς οπού συζώντες με τους Δημοσθένεις, με τους Ομήρους, με τους Πλάτωνα, επλουτίσατε τον νουν σας και την καρδίαν σας με ζωηράν επιρροήν του

⁹⁶ Όπ. παρ.

πνεύματος των αθανάτων τούτων ανδρών, υμείς οπού είσθε το έρεισμα σχεδόν ηφανισμένης ελληνικής παιδείας, είναι τάχα δυνατόν να απονεύσετε εις το ευγενές και τώντι ελληνικόν έργον, το της πλάσεως δηλαδή τιμίων πολιτών, ήγουν νέων Ελλήνων; Η Γερουσία σας προσκαλεί. **Συλλογισθήτε** οποίας λογής ήθελαν αποκριθή οι ένδοξοι πρόγονοι ημών και έπειτα αποφασίσατε.

Μένω με όλην την υπόληψιν
Ι. Καποδίστριας »⁹⁷

Ο Α. Ιδρωμένος, αν και είχε απορρίψει προηγούμενες δελεαστικές προτάσεις για τη σχολή των Ιωαννίνων και άλλων πόλεων, αποδέχθηκε ευχαρίστως την πρόσκληση του Καποδίστρια. Σε απαντητική του επιστολή, προς τον πληρεξούσιο της Ρωσίας κόμη Μοτσενίγο, κάνει γνωστή την αποδοχή της προσκλήσεως. Μεταξύ άλλων αναφέρει: «...αφείς παν εμπόδιον **...θέλω δοκιμάση ...να συνδράμω ως δύναμαι επ' ωφελεία των ομογενών μου καταβάλλων συν προθυμία το εμόν χρέος...**»⁹⁸ Τους πρώτους μήνες του 1804, ο Α. Ιδρωμένος έφθασε μαζί με την οικογένειά του στην Κέρκυρα για να αναλάβει τα νέα του καθήκοντα.

Το διάστημα που μεσολαβούσε μέχρι να ενημερωθούν και να αποφασίσουν οι Επτανήσιοι δάσκαλοι αν θα δεχθούν την πρόσκληση της Γερουσίας, ο Καποδίστριας, σωστά προβλέποντας, δούλεψε και τις άλλες προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη θεμελιακή οργάνωση της εκπαίδευσέως. Αξιοποιώντας την εισηγητική έκθεση της Γενικής Διοικήσεως⁹⁹ που στο μεταξύ ετοιμάστηκε, προσπάθησε να ρυθμίσει και τον οικονομικό τομέα. Ο Καποδίστριας ζήτησε από τη Γερουσία, και το πέτυχε με το ειδικό θέσπισμα της 24^{ης} Απριλίου 1803, να διαταχθούν οι Κυβερνήσεις των επτά νήσων, εντός του Μαΐου να επιθεωρήσουν τα κτίρια των μονών και τα εισοδήματά τους και να αποφασίσουν ποιά από αυτά κρίνονται διατηρήσιμα και ποια καταργούμενα. Τα εισοδήματα από τη δήμευση των καταργημένων κτιρίων θα έπρεπε να διατεθούν για τη σύσταση και τη συντήρηση σχολείων, ενώ οι διατηρήσιμες μονές θα υποχρεωνόταν σε ετήσια εισφορά υπέρ του ιδίου σκοπού. Όλοι βέβαια θα έπρεπε να βοηθήσουν στην υπόθεση της εκπαίδευσέως αφού ο σκοπός των μέτρων αυτών ήταν **«όπως καταστούν ωφέλιμοι και ικανοί όλοι οι νέοι, όλων των τάξεων, να δυνηθούν να υπηρετήσουν την Εκκλησίαν, το Κράτος, την οικογένειαν και την κοινωνίαν και διαδώσουν τα φώτα**

⁹⁷ Α. Ιδρωμένου, «Η πρώτη δημοσία σχολή εν Κέρκυρα», *Παρνασσός*, τ. 13, (1890), σελ. 271.

⁹⁸ Όπ. παρ.

⁹⁹ Όπως προαναφέραμε, κατόπιν της διακοινώσεως του Μοτσενίγου, η Γερουσία έδωσε εντολή στη Γενική Διοίκηση να ετοιμάσει έκθεση, σχετικά με την αναγκαιότητα της εκπαίδευσέως.

πολιτισμού δια της καλλιέργειας της παιδείας, η οποία μόνη αποδώσει λειτουργούς αξίους των προσδοκιών του Έθνους και της Πολιτείας».¹⁰⁰

Ο Καποδίστριας, αποδεικνύοντας ότι ήξερε καλά όχι μόνο να αποφασίζει αλλά και να προωθεί τις υποθέσεις του, κρατούσε διαρκώς ανοιχτή την υπόθεση της οργανώσεως της Παιδείας και φρόντιζε να ενεργοποιεί τη Γερουσία, που αποτελούσε το κλειδί αυτής της υπόθεσης, με συνεχόμενες εύστοχες εισηγητικές εκθέσεις. Στις 14 Ιουνίου του ίδιου έτους του 1803, ο Καποδίστριας υποβάλει και προσωπικώς πλέον στη Γερουσία εισηγητική έκθεση για σύσταση «σχολής επιμορφώσεως των υπαλλήλων του Κράτους».

Στην έκθεσή του αναφερόταν στην ανάγκη της μετεκπαιδεύσεως των υπαλλήλων των διαφόρων κρατικών υπηρεσιών και του κλήρου, στα οφέλη από την επιμόρφωση, στα μαθήματα διδασκαλίας, στη μέθοδο διδασκαλίας, στους καθηγητές που θεωρούσε κατάλληλους για το έργο αυτό, στην αναγκαιότητα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, στην προσφορά του ίδιου να διδάξει στους υπαλλήλους στοιχεία φιλοσοφίας και στους λόγους που τον ωθούσαν στην ανάληψη των συγκεκριμένων υποχρεώσεων που δεν ήταν άλλοι από το προσδοκώμενο όφελος της πατρίδος και της νεότητος. Συγκεκριμένα έγραφε μεταξύ άλλων: **«Οι υπάλληλοι ημών, όπως και όλοι οι άλλοι νέοι των Επανήσων, αισθάνονται απόλυτον ανάγκη οδηγίων, αι οποίαι θα καθοδηγήσουν αυτούς δια των κανονικών και ορθών οδών εις την αξιοποίησιν των σκοπών αυτών, ιδίως τώρα εις την υπ'αυτών αναλειφθείσαν εργασίαν, εις την οποίαν αντιμετωπίζουν ποικιλίαν υποθέσεων, τας οποίας αδυνατούν να διεκπεραιώσουν, διότι στερούνται των αναγκαίων γνώσεων. ... Οι νέοι ημών μεταχειρίζονται την ιταλικήν γλώσσαν, μηχανικώς δε ομιλούν την ελληνικήν, την οποίαν αισθάνονται την ανάγκην, όπως γνωρίσουν και γραμματικώς. ..Φαίνεται ότι δια τους υπαλλήλους η καλύτερα πρόνοια δια την μόρφωσιν αυτών και η αποδοτικωτέρα μέθοδος, είναι να δοθή εις αυτούς τρόπον τινά μία φιλική εκπαίδευσις, η οποία να έχη όμως σχολικάς βάσεις και να απορρέη εκ του σχολείου. ... Ως προς εμέ, δεν δύναμαι να αποσιωπήσω την φωνήν της καρδιάς εμού, η οποία πλήρης ευγνωμοσύνης αναγνωρίζει την εύνοιαν και την συγκατάβασιν της Κυβερνήσεως, η οποία κρίνει άξιον και εμέ να συνεισφέρω υπέρ της εκπαιδεύσεως, υπηρετών δια του τρόπου αυτού την εμήν πατρίδα. ... Να βοηθήσω δηλαδή τους αξιοτίμους συναδέλφους εμού, ως δείγμα αιωνίου ευγνωμοσύνης παρ' εμού και ως ανάμνησιν της επ' αισίοις οιωνοίς πρώτης δημοσίας περιόδου της ζωής εμού υπό την**

¹⁰⁰ Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 194, αριθ. 32. Οι παραπομπές σε ότι αφορά το Αρχείο της Ιονίου Γερουσίας είναι βασισμένες στην έρευνα της Ελένης Κούκου, η οποία δημοσιεύει τα σχετικά στοιχεία στη βιβλιογραφία της.

ευεργετικήν προστασίαν του εκλαμροτάτου τούτου Συνεδρίου. Εφ' όσον δε η Γερουσία πείθεται εις όσα μέχρι τούδε επηγγέλθησαν και προυτάθησαν δεν θα απέμενεν ει μὴ η θέσπισις των προτεινόμενων σχεδίων και των διατάξεων, των σχετικών προς εκπαίδευσιν».¹⁰¹

Η Γερουσία αφού έλαβε σοβαρά υπόψη την εισηγητική έκθεση του Καποδίστρια, στις 14 Ιουνίου 1803, ψήφισε θέσπισμα σύμφωνα με το οποίο:

« 1. **Διορίζονται και αναλαμβάνουν την διδασκαλίαν των προταθέντων μαθημάτων ο κόμης Καποδίστριας, ο Γαβριήλ Στάμπιλε Παγάνος, ο Νικόλαος Δελβινιώτης και ο Αντ. Πάκμορ εις 4 τμήματα:** α) Στοιχεία φιλοσοφίας, β) Ηθικής, γ) Ιταλικής και ελληνικής γλώσσης και δ) καλλιγραφίας. ...

3. **Να αναλάβη ο εκπρόσωπος του κράτους και Γραμματέυς της Επικρατείας κόμης Ιωάννης Καποδίστριας, όπως συντάξη τον κανονισμόν των μαθημάτων και την μέθοδον της διδασκαλίας αυτών, την οποίαν θα νομίσει συμφέρουσα προς επιτυχίαν του σκοπού της εκπαιδεύσεως, όπως ούτος προέτεινε τούτον.**

4. Πάντες οι διωρισμένοι υπάλληλοι του κράτους των οικονομικών υπηρεσιών, των στρατιωτικών, της γενικής διοικήσεως και όσοι άλλοι ήθελον προταθή υπό των τοπικών διοικήσεων, υπόκεινται εις τους κανονισμούς και την πειθαρχίαν της δημοσίας εκπαιδεύσεως, όπως αύτη θα οργανωθή υπό του οικείου Υπουργείου.

5. **Εις τα δημόσια μαθήματα δύνανται να προσέλθουν όλοι εκείνοι οι νέοι, οι οποίοι εμπνέονται υπό της επιθυμίας της μαθήσεως».**¹⁰²

Η πρόταση του Καποδίστρια εγκρίθηκε από τη Γερουσία, αλλά για λόγους οικονομικούς δεν μπόρεσε τότε να εφαρμοσθεί. Ωστόσο, η προσωρινή αυτή Γερουσία κατά την αποχώρησή της, στην έκθεση των πεπραγμένων της, την οποία υπέβαλε στη Νομοθετική Συνέλευση, περιέλαβε ειδική παράγραφο περί της δημόσιας εκπαιδεύσεως, αφήνοντας έτσι το θέμα ανοιχτό. Στις 11 Μαΐου 1804, η επόμενη Γερουσία με θεσπίσματα αποφάσισε μεταξύ άλλων:

Στο υπ' αριθ. 97 αποφάσιζε όπως ο σεβασμιώτατος ιερέυς Α. Ιδρωμένος, διδάσκαλος της ελληνικής γλώσσας, διορισθεί και μισθοδοτηθεί από την Κυβέρνηση προκειμένου να προσφέρει γραμματική, φιλολογική και θρησκευτική εκπαίδευση στους ιερείς της Κερκύρας καθώς και σ' αυτούς που πρόκειται να περιβληθούν το ιερατικό σχήμα. Από

¹⁰¹Ι. Καποδίστριας, *Έκθεσις περί παιδείας του Ι. Καποδιστρίου προς την Ιόνιον Γερουσίαν*. Ολόκληρη η παραπάνω Έκθεσις του Καποδίστρια υπάρχει δημοσιευμένη στο: Ελένη Κούκου, *ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ. παρ., σελ. 155, Παράρτημα αρ.1.

¹⁰² Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 194, αριθ. 145.

τους λαϊκούς **μπορούσαν να παρακολουθήσουν μαθήματα όσοι ήταν προχωρημένοι στην ελληνική γλώσσα.**

Στο υπ' αριθ. 99 προβλεπόταν η ίδρυση σαράντα σχολείων στοιχειώδους εκπαίδευσης σε όλη την Επτανήσο κατά αναλογία των αντιπροσώπων στη νομοθετική συνέλευση.

Τα θεσπίσματα μάλιστα αυτά είναι και τα πρώτα τα οποία υπογράφει ο Καποδίστριας με τον τίτλο του Επιθεωρητού. Όπως αναφέρει η Ελένη Κούκου, η Γερουσία προφανώς αναγνωρίζοντας τις πολύτιμες υπηρεσίες και το αμέριστο ενδιαφέρον του Καποδίστρια, τον διόρισε και **Επιθεωρητή**, δηλαδή Υπουργό της Δημόσιας Εκπαίδευσης.¹⁰³ **Παρά τις προσπάθειες** όμως τόσο της Γερουσίας όσο και του Καποδίστρια, αν και υπήρχε μπορούμε να πούμε διαπιστωμένη πρόοδος στο θέμα της οργανώσεως της εκπαίδευσης, **η ίδρυση του σχολείου στην Κέρκυρα συνέχεια ανεβάλλετο.**

3.1.1. Η Σχολή Τενέδου

Η έντονη αίσθηση όμως της ευθύνης του Καποδίστρια για την ευημερία της κοινότητας και για την προστασία του κοινού ανθρώπου¹⁰⁴ έφεραν τελικά και το επιθυμητό αποτέλεσμα. Κατόπιν επιμονής του Καποδίστρια, στις 17 Ιουνίου 1805 η Γερουσία ψήφισε θέσπισμα σύμφωνα με το οποίο **αποφασίζοταν η ίδρυση δημοσίου ελληνικού σχολείου στην Κέρκυρα.**¹⁰⁵ Στο άρθρο 2 οριζόταν το συνολικό πρόγραμμα της διδασκαλίας των μαθημάτων και ανατίθονταν η εποπτεία σε ειδικό επιθεωρητή ή έφορο της σχολής όπως ονομάστηκε. Στη θέση αυτή εξελέγη ο κόμης Καποδίστριας. Σ' αυτόν ανατίθονταν από τη Γερουσία και ο εσωτερικός κανονισμός της σχολής με το άρθρο 5. Στο άρθρο 3 του θεσπίσματος οριζόταν ως **έδρα του ελληνικού σχολείου η μονή Τενέδου.**¹⁰⁶

Τα **εγκαίνια της σχολής** ορίσθηκαν για τις 3 Νοεμβρίου 1805. Η έναρξη αυτή αποτελεί σταθμό στην εκπαιδευτική ιστορία του αναγεννόμενου λαού της Επτανήσου Πολιτείας. Παρουσία των τοπικών αρχών, του Προέδρου της Επικρατείας και άλλων

¹⁰³ Ελένη Κούκου, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ.παρ., σελ. 7.

¹⁰⁴ Γ. Πετρόπουλος, *Πολιτική και Συγκρότηση Κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843)*, όπ. παρ., σελ. 131.

¹⁰⁵ Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 198, αριθ. 97.

¹⁰⁶ Η μονή αυτή ιδρύθηκε το 16^ο αιώνα στην Κέρκυρα από μοναχούς που διέφυγαν από την Τένεδο όταν το νησί έπεσε στα χέρια των Τούρκων. Η μονή της Τενέδου πριν επιλεγθεί για τη λειτουργία της πρώτης δημόσιας σχολής είχε μετατραπεί σε Βιβλιοθήκη, την οποία είχε κληροδοτήσει σ' αυτήν ο Βενετός Λωρίας. Την εποχή των Γάλλων (1797-1799) η βιβλιοθήκη αυτή έγινε δημόσια. Αργότερα εμπλουτίστηκε με πολλά βιβλία, δωρεά των αδελφών Ζωσιμά και αγοράστηκαν πολλά από την Κυβέρνηση της Επτανήσου. Αποτέλεσε τον πυρήνα της μετέπειτα μεγάλης βιβλιοθήκης της Ιονίου Ακαδημίας. Ελένη Κούκου, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ. παρ., σελ. 8.

αξιωματούχων ο επιθεωρητής Ι. Καποδίστριας προσφώνησε τους παρευρισκόμενους μαθητές:

« Σήμερα η Πατρίς και η Κυβέρνησις έρχεται εις πρώτην επαφήν και προσωπικήν γνωριμία μαζί σας. Τα ονόματά σας εγγεγραμμένα εις τον δημόσιον τούτον πίνακα τιμώσει τας διαθέσεις σας. Ιδού τα καθήκοντα τα οποία καλείσθε να εκτελέσητε. ...

Μαθηταί

Σεις πρώτοι ανεγεννήσατε εις την πατρικήν καρδίαν της Κυβερνήσεως **υψηλάς ελπίδας**. Εστέ βέβαιοι, ότι είσθε το πολυτιμότερον αντικείμενον των φροντίδων της Κυβερνήσεως. Αύτη σας προφυλάττει και σας προστατεύει. **Ανταποκριθήτε δια του ζήλου σας εις τα ευεργετήματά της και θα λάβετε γενναιοτάτην ανταμοιβήν...**¹⁰⁷

«Ούτω ο νεαρός μεν τότε επιθεωρητής, του οποίου η μοίρα έγγραψε να δράση τοσούτον εις την οργάνωσιν του έθνους, **κατόρθωσε** μετά πολλάς προσπαθείας, κόπους και πικρίας, ας απεκόμισε, **να ίδη ανοιγόμενον το πρώτον σχολείον της πρώτης ελληνικής πολιτείας**»,¹⁰⁸ αναφέρει ο Σ.Μ. Θεοτόκης.

Αμείωτο ενδιαφέρον, προσπάθεια και διαρκής αγώνας χαρακτηρίζει στη συνέχεια τον Καποδίστρια προκειμένου να διαφωτιστούν αρχικά οι γονείς σχετικά με την αξία της μορφώσεως των παιδιών τους, καθώς και οι κρατικές υπηρεσίες σχετικά με την μεγαλύτερη απόδοση των υπαλλήλων τους, αν αυτοί συστηματικά εκπαιδεύονταν στη σχολή, ενώ παράλληλα φρόντιζε να κρατά δραστηριοποιημένη και τη Γερουσία. Στη λεπτομερή έκθεση σχετικά με τη λειτουργία της σχολής, που υπέβαλε στις 23 Μαρτίου 1806, στη Γερουσία διαμαρτύρεται έντονα για την κατάσταση της σχολής, **τονίζονταν οι ευθύνες της Κυβερνήσεως** και υποδεικνύονται μέτρα για τη βελτίωσή της. Υπογραμμίζονταν ανάμεσα στα πολλά ότι «...εκ του περιέργου τούτου συστήματος κινδυνεύουν να απογοητευτούν και οι φιλομαθείς και επιμελείς νέοι...».¹⁰⁹

Μέσα από την έκθεση αυτή φαίνεται ότι, τον **βαθιά θρησκευόμενο Καποδίστρια** απασχολούσε ιδιαίτερα και το θέμα της μορφώσεως του κλήρου. Γνώριζε ο Καποδίστριας ότι ο κληρικός, που ήταν ψυχικά και γραμματικά μορφωμένος, θα μπορούσε να βοηθήσει στην αναζωογόνηση της αγάπης της μαθήσεως του λαού. Μάλιστα επαινούσε και ανέφερε, στην έκθεσή του, την μοναδική **επίσκεψη ιερέα**, του

¹⁰⁷ Σπ. Μ. Θεοτόκης, «Περί της εκπαίδευσως εν Επτανήσω (1453-1864)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, όπ. παρ., σελ. 52 κ.ε.

¹⁰⁸ Όπ. παρ.

¹⁰⁹ Σπ. Μ. Θεοτόκης, «Περί της εκπαίδευσως εν Επτανήσω (1453-1864)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, όπ. παρ., σελ. 54.

αιδεσιμώτατου Γαστράδων, ο οποίος επισκέφθηκε τη σχολή προκειμένου να **ενθαρρύνει τη νεολαία** που επιθυμούσε να εκπαιδευτεί.¹¹⁰

Η διαπαιδαγώγηση, σύμφωνα με τον Καποδίστρια, έπρεπε να είναι σύμφωνη με τη διδασκαλία της χριστιανικής θρησκείας. « *Δεν υπελάμβανε τα σχολεία ως τόπους απλής γνώσεως μεταδόσεως αλλά ήθελεν ταύτα κυρίως φροντιστήρια ηθικής, χριστιανικής και εθνικής αγωγής*». ¹¹¹ Γι' αυτό και συνιστούσε, ως ένα από τα κυριότερα μαθήματα, τη **διδασκαλία της χριστιανικής θρησκείας στα σχολεία**. Για το σκοπό μάλιστα αυτό, αποφασίζει, λαμβάνοντας και την εξουσιοδότηση της Γερουσίας, να μεταφρασθεί η *Ορθόδοξος Κατήχησις*, αφού προηγουμένως την είχε μελετήσει ο ίδιος. Την μετάφραση την ανέθεσε στον Κεφαλλονίτη λόγιο και ιερωμένο Γερμανό Καρούσο.

Ο Καρούσος μετέφρασε το δοκίμιο προσθέτοντας μάλιστα ένα μέρος ακόμη. Ο Καποδίστριας σχολιάζοντας την προσθήκη αυτή ανέφερε ότι «...*ήτον αναγκαίον εις ένα λαόν Χριστιανόν και Ορθόδοξον*» και ευχαρίστησε προσωπικά και εκ μέρους της Γερουσίας, τον Καρούσο για την πολύτιμη εργασία του. Η μελέτη αυτή τελικά πήρε τον τίτλο *Γενική Κατήχησις*, και τυπώθηκε με έγκριση της Γερουσίας, στο «Τυπογραφείο του Γένους», το οποίο είχε ιδρυθεί από τους δημοκρατικούς Γάλλους στην Κέρκυρα το 1798, όπως προαναφέρθηκε.

Αν και η γενική κατάσταση λειτουργίας της Σχολής Τενέδου είχε βελτιωθεί αισθητά και χαρακτηριζόταν πολύ καλή, φαίνεται ότι υπολείπονταν των προσδοκιών του Καποδίστρια. Σε νέα έκθεση του Καποδίστρια προς τη Γερουσία, στις 12 Ιουλίου 1806, αναφερόταν ότι στη σχολή φοιτούσαν καθημερινά εξήντα μαθητές και σημαντικός αριθμός κληρικών, οι οποίοι εκπαιδεύονταν στην εθνική γλώσσα. Αναφερόταν επίσης τα γνωστά θέματα που συνέχιζαν να ζητούν λύση, όπως τα γενόμενα έξοδα για την επιδιόρθωση και τον εξοπλισμό του κτιρίου, ενώ γινόταν λόγος και για **τον πρώτο υπότροφο της σχολής**. Συγκεκριμένα για το θέμα αυτό αναφερόταν: «*Οφείλω να αναφέρω και τινά άλλην*

¹¹⁰ Το αποτέλεσμα αυτής της δράσης του ενισχύθηκε και από νέο θέσπισμα της Γερουσία, στις 15 Ιουνίου 1806, σύμφωνα με το οποίο οι προϊστάμενοι των υπηρεσιών και οι εκκλησιαστικοί αρχηγοί Ορθοδόξων και Καθολικών έπρεπε να υποχρεώσουν και να διευκολύνουν τους υφισταμένους τους προκειμένου να φοιτούν τακτικά στη σχολή. Συγκεκριμένα στο άρθρο 5 τονίζονταν ότι: «...*ουδείς λειτουργός θα λάβη ανωτέραν θέσιν, εάν δεν παρουσιάση πιστοποιητικόν, ότι οι υπάλληλοι αυτού ηκολούθησαν τα μαθήματα του σχολείου*», στο άρθρο 6 «...*όλοι οι νέοι οι προοριζόμενοι δια το ιερατικόν στάδιον αμφοτέρων των δογμάτων, εάν δεν εγγραφώσι και δεν παρακολουθήσωσι τα μαθήματα, δεν θα χειροτονώνται. Υπεύθυνοι θα είναι οι αρχιεπίσκοποι και οι τοποτηρηταί των*», και στο άρθρο 7 «*Όλοι οι κληθέντες υπό των επισκόπων να εκπαιδευθώσι και αρνηθώσι τούτο παύονται από πάσης ιεροτελεστίας, εάν δε, δεν χειροτονήθησαν, δεν θα έχωσι το δικαίωμα τούτο*». Σπ. Μ. Θεοτόκης, «Περί της εκπαίδευσως εν Επτανήσω (1453-1864)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, όπ. παρ., σελ. 60.

¹¹¹ Ν. Εξαρχόπουλος, *Λόγος περί της εκπαιδευτικής και θρησκευτικής δράσεως του Καποδιστρίου*, Αθήνα 1917, σελ. 19.

δαπάνην, γενομένην υπ' εμού. Εξήκοντα τρία τάληρα εξώδευσα μέχρι σήμερον δια να δεχθώ και συντηρήσω νεαρόν τινά Έλληνα εκ Κύπρου ο οποίος έφθασεν εις Κέρκυραν από του παρελθόντος Απριλίου, παρακινείς εις τούτο υπό του αξιωματικού ζήλου αυτού, όπως ζητήσει εκπαίδευσιν ελληνικήν διατρέβων εις ελευθέραν ελληνικήν και χριστιανικήν χώραν. ...η δε οικογένεια αυτού μόλις ηδυνήθη να εφοδιάση τούτον δι' ολίγων χρημάτων, όπως επαρκέσουν εις τας ανάγκας του ταξιδίου αυτού μέχρι Κερκύρας, όπου λόγω της προτροπής φήμης ενόμιζεν, ότι είχαν ανοίξει τα δημόσια σχολεία. Τα σχολεία δεν είχαν ακόμη τότε ανοίξει. Υπήρχον όμως οι μισθοδοτούμενοι ήδη δάσκαλοι. ...παρεκάλεσα τον άριστον διδάσκαλον δόκτορα Ανδρέαν Ιδρωμένον να δεχθή τούτον πλησίον αυτού προς εκπαίδευσιν, δια την τροφήν δε αυτού διέθετον επτά τάληρα κατά μήνα, έχων από της στιγμής εκείνης αποφασίσει να επιβαρύνω εαυτόν δια του μηνιαίου τούτου εξόδου, εκτός εάν η εξοχωτάτη Γερουσία εγκρίνη την ανάληψιν αυτού».¹¹²

Η Γερουσία, με σχετικό έγγραφο, ενέκρινε τα γενόμενα έξοδα για την επιδιόρθωση της σχολής, την πρόσληψη δύο πρωτόσχολων για να βοηθούν τους καθηγητές και το μισό της υποτροφίας του Κύπριου μαθητή. Στο τέλος του εγγράφου η Γερουσία εκφράζει προς « τον ευγενή επιθεωρητήν της σχολής κόμητα Καποδίστριαν την πλήρη ευαρέσκειαν αυτής, δια το υπ' αυτού επιτελούμενον έργον υπέρ της χρηστής διαπαιδαγωγήσεως της νεότητος, του οποίου αι στοργικαί ενέργειαι τιμούν αυτόν τον ίδιον, την Πατρίδα και το Έθνος...η αφοσίωσις αυτού δια την επιτυχίαν του σκοπού τούτου προμηνύει την ηθικήν αναγέννησιν της κοινωνίας... 'Όθεν η Σύγκλητος εκφράζει προς αυτόν τους πλέον θερμούς και ευφήμους επαίνους...»¹¹³

Στις 23 Ιουλίου εγκρίθηκε από τη Γερουσία και το πρόγραμμα του Καποδίστρια: **«Περί των ενιαυσίων εξετάσεων της Σχολής Τενέδου και περί της απονομής των βραβείων»**.¹¹⁴ Σύμφωνα μ' αυτό ορίζονταν τα παρακάτω:

α'. Έναρξις του σχολικού έτους, η 15 Οκτωβρίου. Λήξις η 15 Αυγούστου.

β'. Η 15 Σεπτεμβρίου ορίζεται ως εναρκτήριος ημέρα των εξετάσεων των μαθητών.

γ'. Οι διακρινόμενοι μαθητές θα βραβεύωνται.

Αι εξετάσεις θα διεξαχθούν ως ακολούθως:

Εις το πρώτον τμήμα οι μαθηταί θα εξετασθούν εις την εθνικήν γλώσσαν, την γραφήν και ανάγνωσιν.

¹¹² Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 202, αριθ. 106.

¹¹³ Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 199, αριθ. 291.

¹¹⁴ Αρχείο Ιονίου Γερουσίας, Κιβώτιο 202, αριθ. 106.

Θα απονεμηθούν τρία βραβεία. Το πρώτον θα λάβη ο γινώσκων να γράφη και να αναγιγνώσκη απταίστως και **ο έχων καλόν και χρηστόν χαρακτήρα**. Θα εξετασθή δε επί αγνώστου κειμένου.

Εις το δεύτερον τμήμα οι μαθηταί θα χωρισθούν εις δύο ομάδας. Οι της πρώτης θα εξετασθούν εις την τεχνολογίαν και γραμματικούς κανόνας, θα ερμηνεύσουν δε τεμάχιον αγνώστου κειμένου. Οι της δευτέρας θα απαντήσουν εις γραμματικές και συνταχτικές παρατηρήσεις. Ορίζονται τρία βραβεία.

Εις το τρίτον τμήμα θα γράψουν άγνωστον κείμενον καθ' υπαγόρευσιν του καθηγητού και θα εξετασθούν προφορικώς επί αρχαίου κειμένου. Ορίζονται δύο βραβεία.

Εις το τέταρτον τμήμα θα εξετασθούν επί της αναλυτικής λογικής και θα απαντήσουν εις ποικίλας ερωτήσεις, αι οποίαι θα υποβληθούν εις αυτούς υπό των καθηγητών. Ορίζονται δύο βραβεία.»

Με τις συνεχείς ακούραστες προσπάθειες του Καποδίστρια, και την αρωγή της Γερουσίας, το σχολικό έτος 1805 – 1806, της Σχολής Τενέδου Κερκύρας, έφθασε στη λήξη του με σχετικά καλή λειτουργία και αξιόλογα αποτελέσματα. **Επιθυμία όμως του Καποδίστρια ήταν η τελετή λήξης και οι εξετάσεις των μαθητών να τελεσθούν επισήμως**. Ήθελε μ' αυτό τον τρόπο να κινητοποιήσει την αγάπη όλων για το έργο αυτό, και να αποδείξει τη βαθιά του πίστη, ότι δηλαδή η μάθηση και γενικότερα η σχολική εκπαίδευση είναι η πρωτογενή κινητήριος δύναμη ικανή να ανυψώσει την Πατρίδα τους στην παλιότερη δόξα της όπως τονίζει η Ελένη Κούκου.

Στις 23 Οκτωβρίου 1806 με νέο θέσπισμα της Γερουσίας **εκλέγεται τριμελής εξεταστική επιτροπή**, που αποτελούνταν από τους καθηγητές Νικόλαο Πολίτη, Νικόλαο Μαυρομάτη και το νομομαθή Ανδρέα Μουστοξύδη και αποφασίζεται η τελετή της λήξης να γίνει στην αίθουσα του Πρυτανείου στις 18 Νοεμβρίου. Η λήξη του πρώτου σχολικού έτους, της Σχολής Τενέδου Κερκύρας, πέρασε την ημέρα αυτή επίσημα στην ιστορία ως μια ημέρα από τις ωραιότερες και τις επισημότερες, τόσο για το λαό της Κέρκυρας όσο και για τον ίδιο τον Καποδίστρια, που έβλεπε να καρποφορούν οι κόπτοι του, και αποτελούσε τον καλύτερο οiwνό για την αρχή του δευτέρου σχολικού έτους. Με απότερο μάλιστα σκοπό την καλλιέργεια της ευγενούς άμιλλας μεταξύ της σπουδάζουσας νεολαίας, τα ονόματα των βραβευθέντων μαθητών κυκλοφόρησαν σε ειδικό φυλλάδιο, το οποίο μοιράστηκε στους επισήμους, στους ενδιαφερομένους,

αναρτήθηκε στη Σχολή και σε άλλα κεντρικά καταστήματα.¹¹⁵ Τα βραβεία ήταν ειδικής κοπής μετάλλια και βιβλία που είχαν δωρισθεί από τους αδελφούς Ζωσιμά.¹¹⁶

Με δεδομένη μάλιστα την επιτυχημένη προσπάθεια του Καποδίστρια και το επιτελούμενο έργο του στη Σχολή Τενέδου, η Γερουσία ανέθεσε και τα Κοινά σχολεία στην φροντίδα του Καποδίστρια. Με εντολή του Πρύτανη, κόμη Δ. Ρώμα, ο Καποδίστριας σύνταξε και δημοσίευσε, στις 28 Δεκεμβρίου 1806, και την «Είδησιν...περί της ανεώξεως των κοινών σχολείων».¹¹⁷

Όσον αφορά τώρα τη λειτουργία του δεύτερου σχολικού έτους της Σχολής Τενέδου, που εν τω μεταξύ είχε ξεκινήσει, αναφέρουμε ότι στους καθηγητές προστέθηκαν ο Ανδρέας Μουστοξύδης, ο οποίος θα δίδασκε φιλολογία και ο Καίσαρας Πελεγγίνης, ο οποίος θα δίδασκε ανάλυση Αριθμητικής και Γεωμετρία και ότι τα σχολικά βιβλία διανεμήθηκαν δωρεάν στους μαθητές. Στην έκθεση του Καποδίστρια, της 12^{ης} Φεβρουαρίου 1807, που είναι η πρώτη σχετικά με τα αποτελέσματα της λειτουργίας της Σχολής Τενέδου, διαπιστώνεται ότι τα αποτελέσματα λειτουργίας της Σχολής ικανοποιούσαν βαθιά τον Καποδίστρια. Πιο συγκεκριμένα ανέφερε ότι και τα πέντε τμήματα της σχολής «εργάζονται τακτικώς και είναι βεβαίως συγκινητικόν το θέαμα, το οποίον παρουσιάζουσι κατά πάσαν ημέραν πλέον των 120 νέων, αποσχολουμένων συνεχώς... Η ευχάριστος αυτή κατάσταση του παρόντος σχολικού έτους υπόσχεται αποτελέσματα αρκετά επωφελή εις την νεολαίαν του τόπου και εις την Κυβέρνησιν, ήτις δια σοβαρών φροντίδων και ευεργετημάτων προσπαθεί να αποσπάση ταύτην εκ της αμαθείας».¹¹⁸ Μέσα από την έκθεση του αυτή καλούσε και τη Γερουσία «να τιμήση το σχολείον δι' επισκέψεως δια να βεβαιωθή ούτω περί της αρίστης σταδιοδρομίας του. Αι μαθηταί θα έχωσι περί πολλού την τιμήν ταύτην και οι καθηγηταί θα εκτιμήσουν ως πολύτιμον βραβείον της επιμελείας των».¹¹⁹

Το δεύτερο σχολικό έτος της Σχολής Τενέδου, έμελλε να συνεχίσει χωρίς τον Καποδίστρια, αφού η Γερουσία του ανέθεσε νέα, προαναφερθέντα, πιο επιπακτικά

¹¹⁵ Κατάλογος των βραβευθέντων μαθητών εν τη Σχολή της Τενέδου Κερκύρας, τω 1806.

Ο Κατάλογος αυτός υπάρχει δημοσιευμένος: Ελένη Κούκου, *ο Καποδίστριας και η Παιδεία*, όπ. παρ., σελ. 156-157, Παράρτημα αρ. II.

¹¹⁶ Τα δωρηθέντα βιβλία είχε παραλάβει ο Καποδίστριας και με έγγραφό του, στις 28 Αυγούστου, ενημέρωσε σχετικά τη Γερουσία επισυνάπτοντας και αναλυτικό κατάλογο.

¹¹⁷ Σπ. Μ. Θεοτόκης, «Περί της εκπαίδευσως εν Επτανήσω (1453-1864)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, όπ. παρ., σελ. 62-63. Όπως προαναφέρθηκε με τη διοικητική πράξη της Επτανήσου Πολιτείας, της 11 Μαΐου 1804, είχε ρυθμιστεί αρχικά η ίδρυση των πρωτοβάθμιων σχολείων στα νησιά. Ιδέ σχετικά και Γ. Λεοντσίνης, *Ζητήματα Ιστορίας και Εκπαίδευσης*, όπ. παρ., σελ. 152.

¹¹⁸ Σπ. Μ. Θεοτόκης, «Περί της εκπαίδευσως εν Επτανήσω (1453-1864)», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, όπ. παρ., σελ. 63-64.

¹¹⁹ Όπ. παρ.

καθήκοντα. Ο Καποδίστριας, **αποδεχόμενος τα νέα του καθήκοντα**, παραιτήθηκε από τη θέση του Επιθεωρητή, αφού προηγουμένως όρισε ως συνεχιστή του έργου του το γερουσιαστή Εμμανουήλ Θεοτόκη.

Σίγουρα όμως η πείρα που άντλησε ο Καποδίστριας από την ίδρυση και λειτουργία της Σχολής Τενέδου τον βοήθησαν να στηρίξει και τις μελλοντικές του εκπαιδευτικές προσπάθειες, που μερικές από αυτές, θα δούμε στο επόμενο μέρος της μελέτης αυτής.

Η επόμενη ενότητα περιέχει την απόφαση του Καποδίστρια να αναχωρήσει για την Πετρούπολη.

4. Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗ

Ο Α. Δεσποτόπουλος γράφει: «Η δια της Συνθήκης του Τιλσίτ παραχώρησις της Επτανήσου τω 1807 εις την Γαλλίαν του Ναπολέοντος εσήμανε το τέλος της επτανησιακής Δημοκρατίας και το τέλος της πολιτικής σταδιοδρομίας του Καποδίστρια εν Επτανήσω»¹²⁰ **Ο Καποδίστριας πικραμένος και απογοητευμένος, μετά τη συνθήκη του Τιλσίτ, επιστρέφει από τη Λευκάδα στην Κέρκυρα.** Στην Κέρκυρα ο Καποδίστριας απεσύρθη στην ιδιωτική ζωή, θυμήθηκε τις παλιές ενασχολήσεις του, την ιατρική και τις επιστημονικές ιατρικές ανακοινώσεις στην Ιόνιο Ακαδημία.¹²¹ Την επιστροφή αυτή, στη ζωή του κοινού θνητού, θα επιλέγει ο Καποδίστριας και θα επαναλαμβάνει και στο μέλλον, κάθε φορά όταν δεν εγκρίνει πλέον την υπάρχουσα κατάσταση μετά από μια λαμπρή και πολυτάραχη περίοδο.¹²²

Ο Καποδίστριας **αρνήθηκε να ακολουθήσει τους Ρώσους**, που εγκατέλειψαν αμέσως τα Επάνησα, παρά την επιμονή του Μοτσενίγου. **Αρνήθηκε επίσης να υπηρετήσει και τους Γάλλους** παρά τις προτάσεις που του έγιναν.¹²³ Τον Ναπολέοντα δεν τον συμπαθούσε ο Καποδίστριας. Δεν πίστευε ότι θα βοηθούσε ποτέ θετικά την Ελλάδα στην απελευθέρωσή της γράφει ο Β. Σφυρόερας. Πίστευε ότι μόνο από τη Ρωσία μπορούσε να αναμένει η υπόδουλη Ελλάδα θετική βοήθεια όπως γράφει η Ε. Κούκου.¹²⁴ Έστω όμως και αν δεχθούμε, ότι η οξεία πολιτική διαίσθηση που διέκρινε τον Καποδίστρια τον βοήθησε να προβλέψει ότι δεν ήταν δυνατό να κρατηθεί ο Ναπολέοντας στο ύψος που είχε φθάσει, πρέπει να πούμε ότι ισχυροποιητικό ρόλο στην απόφασή του αυτή έπαιξαν τόσο **οι συμβουλές του πατέρα του**,¹²⁵ όσο και η **επιρροή** που ασκούσε ακόμη η **Ρωσία** στα Ιόνια νησιά, προσσεγγιζόμενη μέσα από την **Ορθόδοξη Πίστη**.¹²⁶

¹²⁰ Α. Δεσποτόπουλος, *ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*, όπ. παρ., σελ. 5.

¹²¹ Π. Χιώτου, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, Κέρκυρα 1863, τ. 6, σελ. 231.

¹²² Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, όπ. παρ., σελ. 33.

¹²³ Του προτάθηκε η θέση του εισηγητή (προέδρου) στο Συμβούλιο Επικρατείας. Όπ. παρ.

¹²⁴ Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος - Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 29.

¹²⁵ Ο Αντώνιο-Μαρία Καποδίστριας ήταν άνθρωπος καθαρά αριστοκρατικής λογικής. Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, όπ. παρ., σελ. 33.

¹²⁶ Η Ρωσία δεν είχε χάσει τις επιρροές που ασκούσε στα Ιόνια νησιά. «Στα 1807 η πλειονότητα των Ελλήνων, αλλά και πολλοί κάτοικοι της περιοχής αυτής, διατηρούσαν τις παραδόσεις –εν πολλοίς χριστιανοβυζαντινές...που τους έκαναν να στρέφουν αδιάκοπα τα μάτια προς τη Ρωσία κα να ελπίζουν σε μια επέμβασή της». Όπ. παρ.

Τη σωτήρια διέξοδο για τον Καποδίστρια, την εποχή εκείνη, αποτέλεσε η πρόσκληση του από τον τσάρο της Ρωσίας Αλέξανδρο Α΄. Η **φήμη** των σπάνιων πολιτικών ικανοτήτων του Καποδίστρια, που οφειλόταν κυρίως στις συστάσεις του Μοτσενίγου, έφεραν ως αποτελέσματα την **πρόσκληση** του για την Πετρούπολη και την **πρόσληψή του στο Ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών**.¹²⁷ Στα μέσα Ιουλίου ο Καποδίστριας έλαβε μια επιστολή, από τον επικεφαλής του υπουργείου Εξωτερικών της Ρωσίας, του καγκελαρίου Romanzoff, γεμάτη φιλοφρονήσεις, που τη συνόδευε το παράσημο του ιππότη του τάγματος της Αγίας Άννας και μια χρηματική επιταγή από 400 δουκάτα για τα έξοδα του ταξιδιού. Τον καλούσαν να αναλάβει υπηρεσία στο διπλωματικό σώμα του υπουργείου Εξωτερικών της Ρωσίας.

Ο βαθιά θρησκευόμενος Καποδίστριας αξιολόγησε ότι αυτή ήταν η **φωνή της Θείας Πρόνοιας**, την οποία πίστευε και επικαλούνταν σε όλη του τη ζωή, και δέχθηκε την πρόσκληση αυτή.¹²⁸ Στις 3 Αυγούστου, αφήνει την αγαπημένη του πατρίδα την Κέρκυρα και ξεκινάει το πολύμηνο ταξίδι του για την Αγία Πετρούπολη. «*Δεν θα μπορούσα ούτε μια στιγμή να ζήσω χωρίς την ελπίδα και τη βεβαιότητα ότι θα την επανίδω γρήγορα...*»,¹²⁹ γράφει στον πατέρα του ταξιδεύοντας για τη Ρωσία.¹³⁰

Με ενδιάμεσους σταθμούς στο Οτράντο της Ιταλίας, τη Νεάπολη, τη Βενετία, την Πάδοβα και τη Βιέννη φθάνει στην Αγία Πετρούπολη, στις 29 Ιανουαρίου 1809.

¹²⁷ Α. Δεσποτόπουλος, *ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωση της Ελλάδος*, όπ. παρ., σελ. 5.

¹²⁸ Η Ντορέτα Πέππα αποδίδει την πρόσκληση αυτή του Καποδίστρια στην καλά ενημερωμένη ρωσική κατασκοπία. Ντορέτα Πέππα, *Ιωάννης Καποδίστριας η Χάραξη της Σύγχρονης Ελληνικής και Διεθνούς Πολιτικής μέσα από την αλληλογραφία του, ως κυβερνήτης της Ελλάδας*, όπ. παρ., σελ. 33.

¹²⁹ Π. Ενεπεκίδη, *Ιωάννης Καποδίστριας, 176 ανέκδοτα γράμματα προς τον πατέρα του*, Αθήνα 1972, 53.

¹³⁰ Μονάχα μια φορά έμελλε να ξαναγυρίσει σ' αυτή, το 1819 για να δει τον πατέρα του πριν πεθάνει. «Την άλλη δεν θα έρθει μόνος του. Οι αδελφοί του θα φέρουν το σκηνωμά του, για να το ενταφιάσουν στη μονή της Πλατυτέρας». Ελένη Κούκου, *Άνθρωπος – Διπλωμάτης*, όπ. παρ., σελ. 30.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, γόνος αριστοκρατικής οικογένειας μεγάλωσε μέσα σε μια πατριαρχική πολυμελή οικογένεια. Οι νέες ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, με τις οποίες ήρθε σε επαφή κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Πάντοβα, επηρέασαν τη στάση του απέναντι στην κοινωνική δικαιοσύνη. Επιστρέφοντας στην Κέρκυρα επιτέλεσε το ιατρικό έργο. Χαρακτηρισμοί που του αποδόθηκαν την περίοδο αυτή ήταν: «ο ηγαπημένος του λαού της Κέρκυρας», «παρήγορος άγγελος» και «πατέρας».

Το ιδανικό της εκπληρώσεως του καθήκοντος, τον έφερε να υπηρετήσει και τον πολιτικό στίβο της πατρίδας του. Στην ελεύθερη Επτανήσο Πολιτεία αποκαλύφθηκε και δοκιμάστηκε η διπλωματική και πολιτική του ιδιοφυΐα. Ο Καποδίστριας συνέβαλε μέγιστα στην συγκρότηση και αναδιοργάνωση της Επτανήσου Πολιτείας. Για την Παιδεία ο Καποδίστριας, γέννημα και αυτός της εποχής του ελληνικού διαφωτισμού, κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια και φροντίδα. Ο **μεγάλος του πόθος ήταν να βοηθήσει το λαό της Επτανήσου** να υπερνικήσει το σκοτάδι της αμορφωσιάς, και κυρίως τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις.

Η ίδρυση της σχολής Τενέδου θα αποτελέσει την ολοκλήρωση του στόχου του. Για την πνευματική στήριξη της σχολής Τενέδου ο Καποδίστριας προσπάθησε να πείσει και τους σκορπισμένους Κερκυραίους «δασκάλους» να επιστρέψουν στον τόπο τους και να διδάξουν τα παιδιά των Επτανήσων. Και επειδή « *Δεν υπελάμβανε τα σχολεία ως τόπους απλής γνώσεως μεταδόσεως αλλά ήθελεν ταύατα κυρίως φροντιστήρια ηθικής, χριστιανικής και εθνικής αγωγής*», ανέθεσε στον κληρικό Γερμανό Καρούσο να μεταφράσει στην ομιλουμένη γλώσσα την *Ορθόδοξον Κατήχησιν* προκειμένου να τοποθετηθεί σωστά από την αρχή, η διδασκαλία της χριστιανικής ορθόδοξης θρησκείας στα σχολεία.

Το εγχείρημα εκπαιδευτικής εφαρμογής, η Σχολή Τενέδου, αποτελεί σταθμό στην εκπαιδευτική ιστορία. Ο Καποδίστριας με υπευθυνότητα ανέλαβε και σύνταξε ο ίδιος αναλυτικό κανονισμό μαθημάτων, μέθοδο διδασκαλίας και όρισε τον τρόπο λειτουργίας της Σχολής. « Ούτω ο νεαρός μεν τότε επιθεωρητής, του οποίου η μοίρα έγγραψε να δράση τοσούτον εις την οργάνωσιν του έθνους, κατόρθωσε μετά πολλάς προσπάθειας, κόπους και πικρίας, ας απεκόμισε, να ίδη ανοιγόμενον το πρώτον σχολείον της πρώτης ελληνικής πολιτείας», θα μας καταθέσει ο Σπ. Θεοτόκης, μελετητής της Επτανησιακής Παιδείας.

Ακόμα και οικονομικά συνέσφερε ο Καποδίστριας προκειμένου να διευκολύνει το ζήλο για μόρφωση. Ο πρώτος υπότροφος της Σχολής χρηματοδοτούνταν αρχικά από εκείνον.

Το Φεβρουάριο του 1807 στην έκθεση λειτουργίας της Σχολής ο Καποδίστριας θα αναφέρει ότι 120 νέοι φοιτούσαν εντατικά και αποδοτικά , κάτω από την επίβλεψη αξίων καθηγητών και καλούσε τη Γερουσία να τιμήσει με την παρουσία μελών της τη Σχολή για να διαπιστώσουν και εκείνοι από κοντά τη συντελούμενη πρόοδο.

Ο Καποδίστριας με την λειτουργία της Σχολής Τενέδου, περνά και στην ιστορία, ως θεμελιωτής της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα Επτάνησα. Αλλά και η πρωτοβάθμια εκπαίδευση δέχθηκε φροντίδα από τον Καποδίστρια αυτή την εποχή. Μέριμνα θα λάβει ο Καποδίστριας και για την τριτοβάθμια εκπαίδευση μελλοντικά.

Διορισμένος ο Καποδίστριας από τη Γερουσία, ως Έκτακτος Στρατιωτικός Διοικητής Λευκάδας, θα του δοθεί η ευκαιρία να συνεργαστεί με ανώνυμους και επώνυμους Έλληνες οπλαρχηγούς. Όταν τα Επτάνησα, με τη συνθήκη του Τιλσίτ, πέρασαν στην κατοχή εκ νέου των Γάλλων, ο Καποδίστριας αρνήθηκε τις προτάσεις των Γάλλων για συνεργασία.. Αναμφισβήτητα ο Καποδίστριας δεν συμπαθούσε τη δημοκρατία του γαλλικού τύπου. Έκρινε πως έπρεπε να περιμένει. Ο Καποδίστριας **θα πάρει το δρόμο** για τη Ρωσία, κατόπιν προσκλήσεως, **μακριά από την αγαπημένη του** Κέρκυρα, προκειμένου να αποβεί πολυτιμότερος για την πατρίδα του. Έφθασε στη Ρωσία το 1809.

